

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI JULIN vs EESTI

(Kaebused nr 16563/08, 40841/08, 8192/10 ja 18656/10)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

29. mai 2012

*Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel.
Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.*

Kohtuasjas Julin vs Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad:

esinaine Nina Vajić,
kohtunikud Peer Lorenzen,
Khanlar Hajiyev,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
ad hoc kohtunik Oliver Kask,

ja *osakonna sekretäri asetäitja* André Wampach,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 17. aprillil 2012,
on teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu nimetatud kuupäeval.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb neljal kaebusel (nr 16563/08, 40841/08, 8192/10 ja 18656/10) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Vjatšeslav Julin (edaspidi „kaebaja”) esitas kohtule vastavalt 12. märtsil 2008, 30. juulil 2008, 3. veebruaril 2010 ja 18. märtsil 2010 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel.

2. Kaebajat esindas Tartu advokaat A. Sirendi. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.

3. Kaebaja väitis eelkõige, et vanglaametnikud olid teda väärkohelnud ja selle väärkohtlemise suhtes ei viidud läbi tõhusat uurimist, et tal puudus võimalus pöörduda kohtusse seoses oma kaebustega vanglatingimuste ja vanglaametnike tegevuse kohta, ning et tema suhtes teostati täielik läbiotsimine alandaval viisil ja tema eraelu puutumataust austamata.

4. 17. märtsil 2011 edastati need kaebused riigile. EIK otsustas teha üheaegselt otsuse nii kaebuse vastuvõetavuse kui ka selle sisu kohta (artikli 29 lõige 1).

5. Eestist valitud kohtunik Julia Laffranque ei saanud kohtuasja läbivaatamisel osaleda (28. reegel). 17. mail 2011 otsustas koja esimees nimetada *ad hoc* kohtunikuks Oliver Kase (29. reegli lõike 1 punkt b).

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

6. Kaebaja sündis 1981. aastal ja elas kuni vahistamiseni Tallinnas. Hetkel kannab ta vanglakaristust.

A. Kaebus nr 16563/08*1. Kaebaja vangistus Murru Vanglas ja tema ümberpaigutamine Tartu Vanglasse*

7. 2007. aastal kandis kaebaja vanglakaristust Murru Vanglas.

29. märtsil 2007 paigutati ta distsiplinaarkaristuse kandmiseks kolmekümneks päevaks kartserisse. Esialgselt paigutati ta kartserisse nr 140. 9. aprillil 2007 paigutati ta ümber kartserisse nr 122. Ta esitas vangla direktorile mitu taotlust ja kaebust seoses kartserites valitsevate tingimustega.

8. 1. juunil 2007 lahutati kaebaja ja I. abielu.

9. 4. juulil 2007 esitas kaebaja vangla juhtkonnale taotluse pikaajaliseks kokkusaamiseks oma perekonnaga. Talle anti luba kokkusaamiseks 7. ja 8. augustil 2007.

10. 11. juulil 2007 langes kaebaja kaaskinnipeetavate kallaletungi ohvriks Murru Vanglas. Ta sai kolmteist torkehaava. Ta viidi Tallinnasse haiglasse ja hiljem vangla haiglasse Maardus. 16. juulil 2007 viidi ta tagasi Murru Vanglasse, kus ta paigutati turvakaalutlustel kambrisse nr 147. Nimetatud kamber asus vangla kinnises karistusosakonnas. Teda hoiti kambris nr 147 kümme päeva.

11. 27. juulil 2007 taotles Murru Vangla direktor Justiitsministeeriumilt kaebaja turvakaalutlustel ümberpaigutamist Tartu Vanglasse. 1. augustil 2007 rahuldaski ministeerium taotluse. Kuigi kaebaja taotles oma ümberpaigutamise edasilükkamist, et tal oleks võimalik kokku saada oma perekonnaga, mis oli planeeritud 7. ja 8. augustiks, paigutati ta Tartusse ümber 7. augustil 2007 ning kokkusaamine jäi ära.

12. Tartu Vanglasse saabudes paigutati kaebaja vastuvõtuosakonda. 17. augustil 2007 jäeti tema taotlus pikaajaliseks kokkusaamiseks rahuldamata, kuna sellised kokkusaamised ei olnud vastuvõtuosakonnas lubatud. Isikut võib vastuvõtuosakonnas hoida kuni kolm kuud.

13. 19. septembril 2007 õmbles kaebaja oma suu viie õmblusega kinni ja teatas, et alustab näljastreiki – nähtavasti peamiselt seetõttu, et vangla juhtkond ei paigutanud teda teise kambrisse hoolimata tema taotlustest, milles ta viitas oma kambrikaaslase V. ohtlikkusele. Algselt keeldus ta arstiabist, kuid nähtavasti eemaldas meditsiinitöötaja õmblused järgmisel päeval ja kaebaja lõpetas oma näljastreigi.

14. Leides, et kaebaja oli enesetapule kalduv ja et ta võib endale jätkuvalt viga teha, otsustas vangla direktor 21. septembril 2007 kohaldada tema suhtes teatud täiendavaid julgeolekuabinõusid. Eelkõige andis direktor korralduse kaebaja paigutamiseks lukustatud eraldatud kambrisse ning keelas tal kanda isiklikke rõivaid ja kasutada isiklikke asju. Nende meetmete jätkuva kohaldamise vajadust pidi hinnatama kord kuus.

2. Kaebaja algatatud kohtumenetlused

(a) Kaebaja kaebuste kohtualluvus

15. Kaebused Murru Vangla juhtkonna vastu (vt punktid 16 ja 21 allpool) esitati esialgselt Tallinna Halduskohtusse. Kuna kaebaja paigutati pärast seda ümber Tartu Vanglasse, andis Tallinna Halduskohus 14. augustil 2007 kohtuasjad üle Tartu Halduskohtule, mille kohtualluvusse need kuulusid pärast kaebaja ümberpaigutamist.

(b) Haldusasi nr 3-07-1000

16. 17. mail 2007 saabus Tallinna Halduskohtusse kaebaja kaebus Murru Vangla kohta. Ta nõudis hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tekitati talle kartserites nr 140 ja 122 valitsevate alandavate tingimustega. Ta väitis, et kambrite aknad olid määrdunud ja neid ei saanud avada, puudus värske õhk, temperatuur oli liiga madal ja valgustus liiga nõrk, kaks päeva puudus valgustus üldse, kuna lambipirn oli katki, müratase oli lubatust kõrgem, kanalisatsioon ei vastanud nõuetele ja esines ummistusi, levis ebameeldiv lõhn, valamü oli otse avatud tualetipoti kohal, voodipesu oli antisanitaarses seisundis jne. Ta palus vabastada end kaebuse esitamisel tasumisele kuuluvast riigilõivust.

17. 22. oktoobril 2007 jättis Tartu Halduskohus kaebaja taotluse riigilõivu tasumisest vabastamiseks käiguta. Kohus märkis, et kaebajal ei ole vahendeid riigilõivu tasumiseks summas 1000 Eesti krooni (umbes 64 eurot), kuid leidis, et nimetatud asjaolu ei tähenda automaatselt, et talle peaks võimaldama vabastust. Vabastuse võimaldamise eesmärk on tagada kohtusse pöördumise õigus hoolimata isiku majanduslikust olukorrast. Samas on riigilõivu tasumise nõude eesmärk kindlustada läbimõtlematute kaebuste esitamine. Hinnates maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest vabastamise põhjendatust, annab kohus eelhinnangu isiku õiguste kaitse vajalikkuse ja olulisuse kohta. Mida olulisem on kaitstav õigus ja mida väiksemad on isiku võimalused selle kaitsmiseks muul moel, seda enam on põhjendatud isiku vabastamine riigilõivu tasumisest. Ning vastupidi, maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest vabastamine ei ole põhjendatud, kui ilmneb, et õiguste kaitse vajadus kas puudub või on tegemist küsimusega, mida ei saa pidada isiku jaoks oluliseks. Halduskohus leidis, et kaebaja nõuet ei saa pidada tema jaoks oluliseks. Kohtu arvates olid antud juhul olulised need küsimused, mis puudutasid isiku oluliste huvide realiseerumist või tema elukorraldust. Rahaline hüvitis väidetavate mittepüsivate emotsionaalsete ja füüsiliste kannatuste eest ei omanud sellist tähtsust, mis õigustaks tema vabastamist riigilõivu tasumisest. Kohus viitas riigi õigusabi seadusele, mis nägi ette, et riigi õigusabi ei anta, kui seda taotletakse mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamiseks ja asja suhtes ei esine tungivat avalikku huvi. Kohus märkis samuti, et kaebaja oli pöördunud otse halduskohtusse, kuigi ta oleks saanud kõigepealt nõuda hüvitist vangla juhtkonnalt ilma vajaduseta tasuda riigilõivu. Kaebaja kaebuse põhjendatuse ja perspektiivikuse osas leidis kohus, et kaebaja paigutamine kartserisse võis põhjustada talle hingelisi üleelamisi ja

ebameeldivusi, kuid sellest tulenev moraalne kahju tekkimine oli küsitav ja ei olnud kaebuses piisavalt põhjendatud.

18. 6. detsembril 2007 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamata. Ringkonnakohus viitas Riigikohtu 6. septembri 2007. aasta otsusele asjas nr 3-3-1-40-07 (vt punkt 93 allpool), mille kohaselt peab kohus, hinnates maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest vabastamise põhjendatust, paratamatult andma eelhinnangu ka kaebaja õiguste kaitse vajalikkuse ja olulisuse kohta. Kohus viitas kaebaja kohtuasja asjaoludele ning leidis, et isegi kui eeldada, et kõik kaebaja poolt väidetu on tõendatud, siis kaebajale võidi tekitada ebamugavusi, kuid samas on küsitav see, kas talle tekitati selline mittevahaline kahju, mis kuuluks rahaliselt hüvitamisele. Kohtu arvates ei olnud kaebaja nõue perspektiivikas.

19. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtule. 9. jaanuaril 2008 rahuldab Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni maksmisest vabastamiseks. 5. märtsil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

20. Kuna kaebaja taotlus riigilõivu tasumisest vabastamiseks jäeti Riigikohtu määrusega lõplikult rahuldamata, andis Tartu Halduskohus 14. märtsil 2008 kaebajale viisteist päeva riigilõivu tasumiseks. 3. aprillil 2008 tagastas halduskohus kaebaja kaebuse, kuna ta ei olnud tasunud riigilõivu. Kaebaja soovis esitada selle määruse peale määruskaebuse, kuid kuna ta ei kõrvaldanud kaebuses esinevaid puudusi vastavalt halduskohtu nõudele, keeldus halduskohus 29. aprillil 2008 kaebuse läbivaatamisest ja tagastas selle kaebajale.

(c) Haldusasi nr 3-07-1624

21. 13. augustil 2007 esitas kaebaja Tallinna Halduskohtusse kaebuse Murru Vangla vastu. Ta nõudis hüvitist mittevahalise kahju eest, mis tekitati talle kartseris nr 147 valitsevate inimväärikust alandavate tingimustega. Eelkõige väitis ta, et kartseri aken oli määrdunud ja seda ei saanud avada; puudus värske õhk; temperatuur oli liiga madal ja niiskuse protsent liiga suur; tualetipott ja valamü asusid samas nurgas, mis tekitas raskusi nende kasutamisel; puudusid laud, toolid või riidepuud riiete jaoks; müratase oli lubatust kõrgem; voodipesu oli antisanitaarne. Samas kaebuses väitis ta, et tema ümberpaigutamine Murru Vanglast Tartu Vanglasse päeval, mil pidi toimuma tema kokkusaamine perekonnaga, oli ebaseaduslik, ja nõudis hüvitist oma õiguse perekonnaelule rikkumise eest. Ta taotles vabastust riigilõivu tasumisest kaebuse esitamisel.

22. 29. oktoobril 2007 eraldas Tartu Halduskohus need kaks kaebust iseseisvatesse menetlustesse: kohtuasi nr 3-07-1624 seoses tingimustega kartseris nr 147 ja kohtuasi nr 3-07-2184 seoses perekondliku kokkusaamisega (viimase osas vt punkt 27 allpool).

23. 29. oktoobril 2007 jättis Tartu Halduskohus kaebaja taotluse riigilõivu tasumisest vabastamiseks käiguta. Kohtu põhjendused olid sisuliselt samad, mis Tartu Halduskohtu omad 22. oktoobri 2007. aasta määruses haldusasjas nr 3-07-1000 (vt punkt 17 ülal).

24. 5. detsembril 2007 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamata. Kohtu põhjendused olid sarnased Tartu Ringkonnakohtu omadega 6. detsembri 2007. aasta määruses kohtuasjas nr 3-07-1000 (vt punkt 18 ülal).

25. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtule. 9. jaanuaril 2008 rahuldab Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni tasumisest vabastamiseks. 5. märtsil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

26. Kuna kaebaja taotlus riigilõivu tasumisest vabastamiseks jäeti Riigikohtu määrusega lõplikult rahuldamata, andis Tartu Halduskohus 14. märtsil 2008 kaebajale viisteist päeva riigilõivu tasumiseks. 3. aprillil 2008 tagastas halduskohus kaebaja kaebuse, kuna ta ei olnud tasunud riigilõivu. Kaebaja soovis esitada selle määruse peale määruskaebuse, kuid kuna ta ei kõrvaldanud kaebuses esinevaid puudusi vastavalt halduskohtu nõudele, keeldus kohus 29. aprillil 2008 kaebuse läbivaatamisest ja tagastas selle kaebajale. Kaebaja soovis esitada selle määruse peale määruskaebuse, kuid kuna ta ei kõrvaldanud kaebuses esinevaid puudusi vastavalt halduskohtu nõudele, keeldus halduskohus 29. aprillil 2008 kaebuse läbivaatamisest ja tagastas selle kaebajale.

(d) Haldusasi nr 3-07-2184

27. 29. oktoobril 2007 eraldas Tartu Halduskohus kaebaja kaebused iseseisvatesse menetlustesse (vt punkt 22 ülal) ja registreeris nr 3-07-2184 all kaebuse tema ümberpaigutamise ebaseaduslikkuse kohta Murru Vanglast Tartu Vanglasse päeval, mil pidi toimuma tema kokkusaamine perekonnaga. Selles kaebuses nõudis kaebaja hüvitist oma õiguse perekonnaelule rikkumise eest. Ühtlasi taotles ta enda vabastamist riigilõivu tasumisest kaebuse esitamisel.

28. Samuti 29. oktoobril 2007 tegi Tartu Halduskohus määruse kaebaja taotluse kohta riigilõivu tasumisest vabastamiseks. Kohtu põhjendused olid sisuliselt samad, mis ta oli esitanud 22. oktoobri 2007. aasta määruses halduskohtu kohtuasjas nr 3-07-1000 (vt punkt 17 ülal). Kuid kuna kohus ei olnud veendunud, et kaebusel puudus igasugune perspektiiv, andis kohus kaebajale osalise vabastuse riigilõivu tasumisest ja kohustas teda täissumma 1000 Eesti krooni (64 eurot) asemel tasuma 80 Eesti krooni (5 eurot).

29. 19. novembril 2007 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamata, tuginedes sarnastele põhjendustele nagu oma 6. detsembri 2007. aasta määruses asjas nr 3-07-1000 (vt punkt 18 ülal).

30. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtule. 9. jaanuaril 2008 rahuldab Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni tasumisest vabastamiseks. 5. märtsil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

31. Kuna kaebaja taotlus riigilõivu tasumisest täielikuks vabastamiseks jäeti Riigikohtu määrusega lõplikult rahuldamata, andis Tartu Halduskohus 14. märtsil 2008 kaebajale viisteist päeva riigilõivu tasumiseks. 3. aprillil 2008 tagastas halduskohus kaebaja kaebuse, kuna ta ei olnud tasunud riigilõivu. Kaebaja soovis esitada selle määruse peale määruskaebuse, kuid kuna ta ei kõrvaldanud kaebuses

esinevaid puudusi vastavalt halduskohtu nõudele, keeldus halduskohus 29. aprillil 2008 kaebuse läbivaatamisest ja tagastas selle kaebajale.

(e) Haldusasi nr 3-07-1873

32. 25. septembril 2007 saabus Tartu Halduskohtusse kaebaja kaebus Tartu Vangla vastu. Ta nõudis hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tekitati talle Tartu Vanglas kohaldatud režiimiga. Eelkõige ei olnud ta rahul sellega, et talle ei võimaldatud pikaajalist kokkusaamist, tal ei lubatud helistada, käia spordisaalis, võtta osa eesti keele kursustest ega lugeda värskaid ajalehti ja ajakirju. Ta oli paigutatud kambrisse koos ohtliku kinnipeetavaga, kes oli süüdi mõistetud mõrvas. Pärast tema paigutamist lukustatud eraldatud kambrisse keelati tal kasutada isiklikke asju ja sellega piirati ka tema kirjavahetust kaks päeva. Lisaks leidis ta, et jalutuskäikudele kehtestatud piirangud, tema paigutamine elu ja tervist ohustavatesse tingimustesse, tema paigutamine agressiivsetele isikutele ette nähtud kambrisse ja täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine olid olnud õigusvastased. Ta taotles vabastust riigilõivu tasumisest kaebuse esitamisel.

33. 25. oktoobril 2007 jättis Tartu Halduskohus kaebaja taotluse riigilõivu tasumisest vabastamiseks käiguta. Kohtu põhjendused olid sisuliselt samad, mis ta oli esitanud oma 22. oktoobri 2007. aasta määruses haldusasjas nr 3-07-1000 (vt punkt 17 ülal).

34. 6. detsembril 2007 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamata. Kohus esitas oma 6. detsembri 2007. aasta määruses asjas nr 3-07-1000 (vt punkt 18 ülal) toodud põhjendustega sarnased põhjendused.

35. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtule. 9. jaanuaril 2008 rahaldas Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni tasumisest vabastamiseks. 5. märtsil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

36. Kuna kaebaja taotlus riigilõivu tasumisest vabastamiseks jäeti Riigikohtu määrusega lõplikult rahuldamata, andis Tartu Halduskohus 14. märtsil 2008 kaebajale viisteist päeva riigilõivu tasumiseks. 3. aprillil 2008 tagastas halduskohus kaebaja kaebuse, kuna ta ei olnud tasunud riigilõivu. Kaebaja soovis esitada viimase määruse peale määruskaebuse, kuid kuna ta ei kõrvaldanud kaebuses esinenud puudusi vastavalt halduskohtu nõudele, keeldus halduskohus 29. aprillil 2008 kaebuse läbivaatamisest ja tagastas selle talle.

B. Kaebus nr 40841/08

37. 31. mail 2007 andis Murru Vangla direktor käskkirja kaebaja paigutamiseks kartserisse 19 päevaks distsiplinaarkaristusena vanglas keelatud tehingu tegemise eest (raadiomagnetofoni müük teisele kinnipeetavale). 20. juunil 2007 paigutati ta kartserisse nr 155.

38. 13. novembril 2007 esitas kaebaja kaebuse Tartu Halduskohtusse (kohtuasi nr 3-07-2318). Ta leidis, et vangla direktori käskkiri oli iseenesest olnud õigusvastane, kuna tema karistamiseks puudusid alused. Lisaks kaebas ta

kinnipidamistingimuste üle kartseris nr 155. Kaebaja kohaselt piirasid akna ees olnud trellid loomuliku valguse juurdepääsu läbi määratud aknaklaasi ja takistasid akna avamist ventilatsiooni eesmärgil. Temperatuur kartseris oli liiga madal, müratase lubatust kõrgem ja kunstlik valgus ebapiisav. Valamu oli otse tualetipoti kohal, mis takistas selle tavapärasest kasutamist. Tualetipott oli avatud, see ei olnud hügieenilises seisukorras ja levitas ebameeldivat lõhna ning voodipesu oli antisanitaarses seisundis. Kaebaja nõudis mittevaralise kahju eest hüvitist kohtu äranägemisel määratud summas. Ta taotles vabastust riigilõivu tasumisest kaebuse esitamisel.

39. 10. detsembril 2007 jättis Tartu Halduskohus kaebaja taotluse enda vabastamiseks riigilõivu tasumisest käiguta. Kohtu põhjendused olid sisuliselt samad, mis ta oli esitanud 22. oktoobri 2007. aasta määruses haldusajajas nr 3-07-1000 (vt punkt 17 ülal).

40. 21. jaanuaril 2008 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse rahuldamata. Kohtu põhjendused olid sarnased Tartu Ringkonnakohtu omadega 6. detsembri 2007. aasta määruses kohtuasjas nr 3-07-1000 (vt punkt 18 ülal).

41. Kaebaja esitas määruskaebuse Riigikohtule. 20. veebruaril 2008 rahuldab Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni tasumisest vabastamiseks. 27. märtsil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

42. Kuna kaebaja taotlus riigilõivu tasumisest vabastamiseks jäeti Riigikohtu määrusega lõplikult rahuldamata, andis Tartu Halduskohus 7. aprillil 2008 kaebajale viisteist päeva riigilõivu tasumiseks. 24. aprillil 2008 tagastas halduskohus kaebaja kaebuse, kuna ta ei olnud tasunud riigilõivu. 26. mail 2008 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja halduskohtu määruse peale esitatud määruskaebuse läbi vaatamata. 19. juunil 2008 rahuldab Riigikohus kaebaja taotluse määruskaebuselt kautsjoni tasumisest vabastamiseks. 20. juunil 2008 keeldus Riigikohus kaebaja määruskaebuse menetlusse võtmisest.

C. Kaebus nr 8192/10

43. 26. mail 2009 teostati kaebaja suhtes täielik läbiotsimine tema naasmisel Tartu Vanglasse halduskohtu istungilt.

44. Kaebaja väitel oli tema ainuke seitsmest samas sõidukis vanglasse toimetatud kinnipeetavast, kes otsiti läbi sellisel viisil. Oma kohtule esitatud kaebuses väitis kaebaja, et ta otsiti läbi viie vanglaametniku juuresolekul. Tal kästi lahti riietuda, kergitada oma suguorganit ja kükitada. Ta pidi avama oma suu ning tema kõrvu uuriti visuaalselt. Kaebaja sõnul olid ametnikud naernud tema üle. Vanglaametnik O. tahtis sooritada ka digitaalse rektaalse läbivaatuse, kuid kaebaja oli keeldunud, väites, et sellise läbivaatuse peab sooritama arst. Seejärel viidi ta arstikabinetti, kus naissoost arst viis nimetatud protseduuri läbi kahe vanglaametniku juuresolekul. Kaebaja palved meessoost arsti saamiseks lükati tagasi ja teda hoiatati, et vastuhakkamisel kasutatakse jõudu.

45. Vastavalt kaebaja järgnevatele kohtule esitatud väidetele otsis arst alasti kaebaja läbi seitsme vanglaametniku juuresolekul.

46. Riigi väitel oli kaebaja väinud vastu, kui vanglaametnikud olid käskinud tal kohtuistungilt tagasi tules minna läbiotsimise ruumi. Vanglast saadud informatsioonile toetudes väitis riik, et pärast läbiotsimise käsu andmist oli kaebaja ise andnud etenduse, lastes oma püksid läbiotsimise ruumis alla. Seejärel oli meessoost vanglaametnik käskinud tal kummarduda ja tõmmata tuharad laiali. Kaebaja oli keeldunud ja nõudnud arsti. Ta viidi seejärel arstikabinetti, kus naissoost arst sooritas läbivaatuse. Meessoost arste Tartu Vanglas ei olnud.

47. Kohtutoimikus on läbiotsimise aruande koopia, millest nähtub, et läbiotsimise viis läbi viis vanglaametnikku, kelle nimed on aruandes koos nende allkirjadega ära toodud. Aruandes seisab, et sooritati „täielik läbiotsimine“ ja et vanglas keelatud esemeid ei leitud. Aruandes ei ole kirjeldatud viisi, kuidas läbiotsimine teostati. Lisaks sisaldab see kaebaja avaldust, et ta ei olnud läbiotsimisega nõus, kuna ta oli alasti ja tundis, et tema inimvääriskust alandatakse.

48. Kaebaja väitel algatas O. seejärel distsiplinaarmenetluse seoses tema korraldustele mitteallumisega. Selle menetluse tulemuste kohta puudub informatsioon.

49. Kaebaja esitas vangla juhtkonnale, Justiitsministeeriumile ja Tartu Halduskohtule mitmeid kaebusi ja avaldusi seoses tema läbiotsimisega 26. mail 2009.

50. 8. juunil 2009 nõudis kaebaja Tartu Vanglalt 30 000 Eesti krooni (1920 eurot) mittevaralise kahju eest, mis tekitati talle tema sõnul inimvääriskust alandaval viisil teostatud läbiotsimisega.

51. Vangla direktor esitas vastuse 31. juuli 2009. aasta kirjas. Direktor leidis, et kaebaja nõuet ei saa menetleda, kuna sellest ei selgu, milles täpsemalt seisnes kaebaja arvates vangla juhtkonna toimingute õigusvastamus. Direktori väitel oli kohustuslik otsida kinnipeetav läbi, kui ta sisenes vanglasse või lahkus sealt. Täielik läbiotsimine põhines õigusaktidel. Direktor andis kaebajale kaks nädalat oma nõude täiendamiseks ja palus tal anda lisainformatsiooni vastavalt järgnevale:

„1. ... milles seisnes läbiotsimise õigusvastamus ja ametnike süü;

2. millist kahju tekitati, s.t millised riigivastutuse seaduse §-s 8 ja § 9 lõikes 1 loetletud tagajärjed on Teie hüvitise nõude aluseks;

3. milliste tõenditega (dokumentaalsed tõendid, tunnistajad, sündmuskoha ülevaatus, ekspertarvamus) suudate kahjulike tagajärgede tekkimist tõendada. Kui Te ei suuda tõendeid esitada, siis peate märkima, kust neid tõendeid võib leida, et vangla saaks neid uurida;

4. rahalise hüvitise nõudmise korral õigustused sellise summa nõudmiseks ja põhjendused selle kohta, miks Teie arvates saab tekitatud kahju hüvitada vaid rahas.“

52. 1. augustil 2009 täiendas kaebaja oma nõuet, väites, et ametnikud olid rikkunud tema privaatsust ja pilganud teda. Selle tõenduseks oli 26. mail 2009 koostatud läbiotsimise aruanne, millele olid alla kirjutanud viis vanglaametnikku. Samuti märkis kaebaja, et ta oli vangla direktorile esitanud mitmeid kirjalikke kaebusi kõne all oleva läbiotsimise kohta, milles oli kõike kirjeldatud üksikasjalikult. Ta väitis, et ametnikud olid tekitanud talle sügavat emotsionaalset valu, solvanud

teda ja põhjustanud tema pahameele. Pärast seda oli ta kannatanud psühholoogiliselt. Ta viitas Eesti Vabariigi põhiseaduse §-le 25, mis näeb ette, et igäihel on õigus talle ükskõik kelle poolt õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Ta hindas endale tekitatud kahju suuruseks 30 000 Eesti krooni ja pidas vanglaametnikke, samuti vanglat, vastutavaks oma tegude eest.

53. 1. septembril 2009 teatas vangla juhtkond kaebajale, et juhtkonna arvates ei ole kaebaja kõrvaldanud oma kaebuses esinenud puudusi. Juhtkonnal puudus informatsioon, millest nähtuks, et kaebaja läbiotsimine oli õigusvastane või et vanglaametnikud olid süüliselt tekitanud talle suuremaid ebameeldivusi võrreldes kinnipidamisega paratamatult kaasnevatega. Seetõttu ei pidanud juhtkond vajalikuks hinnata, kas kaebaja nõue oli õigustatud. Juhtkond keeldus nõuet menetlemast ja teatas kaebajale, et menetlus on lõpetatud ning et tal ei ole õigust samas asjas esitada kaebust halduskohtusse.

54. Sellest hoolimata esitas kaebaja 14. septembril 2009 kaebuse Tartu Halduskohtusse (kohtuasi nr 3-09-2015). Ta nõudis 30 000 Eesti krooni suurust hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tekitati talle inimväärikut alandaval viisil läbi viidud täieliku läbiotsimisega.

55. 24. septembri 2009. aasta määrusega keeldus halduskohus kaebuse läbivaatamisest, sest kaebaja ei olnud järginud kohustuslikku korda, mille kohaselt tuli eelnevalt läbi viia asja kohtuväline menetlus.

56. 14. detsembril 2009 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata.

57. 27. jaanuaril 2010 keeldus Riigikohus tema määruskaebuse menetlusse võtmisest.

D. Kaebus nr 18656/10

1. 22. ja 23. oktoobri 2009 vahejuhtumid

58. 22. oktoobril 2009 umbes kl 10 ajal leidis kaebaja ja vanglaametnike vahel aset vahejuhtum. Ametlike aruannete kohaselt palus kaebaja luba hoiustada vangla karistusosakonna hoiuruumis mõningaid dokumente ja võtta sealt ära teatud õiguslaseid tekste, mille ta oli eelnevalt sinna hoiule pannud. Vanglaametnik märkas, et kaebaja oli paberite vahele peitnud tubakat, mis oli kartseris keelatud. Tekkis konflikt ja kaebaja muutus agressiivseks, solvas vanglaametnikke ning pärast oma kambri viimist tagus pikka aega vastu ust. Kui ametnik palus tal kirjutada üksikasjalik seletuskiri, lõi kaebaja tema kätt, rabades temalt samal ajal paberi, mille kägardas kokku ja viskas põrandale. Samuti ähvardas ta ametnikke füüsilise vägivallega pärast vabanemist.

59. Vastavalt ohjeldusmeetmete kasutamise kohta koostatud aktile nr 57 oli vajalik fikseerida kaebaja rahustusvoodisse, „kuna [ta muutus] agressiivseks, kui tal keelati kartserisse tubakat kaasa võtta, ähvardas, sõimas, tagus pikka aega vastu ust, lõi vanglaametnikku vastu kätt, võttes temalt samal ajal ära seletuskirja [blanketi], ei täitnud vanglaametnike seaduslikke korraldusi.“ Aruandes märgiti, et kaebajat

hoiatati eelnevalt ohjeldusmeetmete kasutamise võimalikkusest ja et ta ei vajanud arstiabi pärast ohjeldusmeetmete kasutamist.

60. Kaebaja oli voodisse fikseeritud 22. oktoobril 2009 kella 10:40-st kuni 19:30-ni. Tema seisundit kontrolliti üks kord tunnis, mil tema käitumise alusel hinnati ohjeldusmeetmete jätkuva kasutamise vajalikkust.

61. Akt sisaldab järgnevaid sissekandeid: kl 11:40, 12:40 ja 13:40: „jätkata [ohjeldusmeetmete kasutamist], [kaebaja on] agressiivne ja sõimab“. Kl 14:40 ja 15:40: „jätkata [ohjeldusmeetmete kasutamist], roppused“. Kl 16:40 ja 17:40: „jätkata [ohjeldusmeetmete kasutamist], käitumine ebanormaalne, [kaebaja on] vaikne“. Kl 18:40: „jätkata [ohjeldusmeetmete kasutamist], provotseeriv käitumine“. Kl 19:30: „lõpetada [ohjeldusmeetmete kasutamine], [kaebaja] on maha rahunenud.“ Aktis on ka sissekanded, mille kohaselt meditsiinitöötaja kontrollis kaebaja seisundit kl 11:15 ja 19:30.

62. Kaebaja väitel ei olnud tal vähimatki kavatsust võtta hoiuruumist tubakat, vaid vanglaametnik oli teda provotseerinud. Ta viidi tagasi oma kambrisse, kus ta keeldus kirjutamast seletuskirja ja rääkimast seletusi nõudvate ametnikega. 20 minuti möödudes tormasid maskides ja kilpidega varustatud vanglaametnikud kambrisse, piirasid ta ümber, sundisid ta põrandale pikali ja panid käed raudu, kuigi ta ei osutanud vastupanu, vaid avaldas lihtsalt sõnadega oma arvamust vanglaametnike õigusvastaste toimingute kohta. Seejärel fikseeriti ta rahustusvoodisse. Talle ei antud ei juua ega süüa ning tal ei lubatud tualetti minna 9 tunni jooksul.

63. Samuti 22. oktoobril 2009 andis vangla juhtkond korralduse kohaldada kaebaja suhtes täiendavaid ohjeldusmeetmeid. Tõsiste õigusrikkumiste vältimiseks ja üldise turvalisuse tagamiseks vanglas pidi kaebaja väljaspool oma kambrist olema kogu aeg käeraudades, välja arvatud õues jalutades. Käeraudu pidi kasutatama ka tema kambris, kui vanglaametnikul oli vaja sinna siseneda. Täiendavad meetmed pidid kehtima kuni need on vajalikud ja neid pidi üle vaadatama iga kuu esimesel esmaspäeval.

64. Vastavalt vanglaametnike koostatud aruannetele ei allunud kaebaja 23. oktoobril 2009 kl 8:00 seaduslikule korraldusele lasta panna end käeraudadesse ja kasutas sõimusõnu. Tema käeraudadesse panemiseks oli vaja kasutada füüsilist jõudu. Õe koostatud aruande kohaselt oli kaebajal 0,5 x 0,5 cm suurune marrastus vasaku silma kõrval ja neli sinakat jälge kaelal.

65. Kaebaja väitel tahtsid vanglaametnikud panna teda käeraudadesse, kuid tema palus näha ametlikku otsust, mille alusel vastavat ohjeldusmeetet kohaldada. 10 minuti möödudes tormasid maskides ja kilpidega varustatud vanglaametnikud kambrisse, löid teda kilbiga ja surusid tema näo aknavõre vastu. Kaebaja protestis, üks vanglaametnik – O. – käskis tal vait jääda ja haaras tal kaelast. Kui kaebaja hakkas lämbumise tõttu karjuma, pani O. oma sõrmed talle ninasõõrmetesse ja hakkas teda tõmbama, tekitades talle tõsist valu. Seejärel suruti ta maha ja pandi käeraudadesse. Kahe minuti pärast võeti käeraud ära, tal kästi kõhuli maas lamada ja ametnikud lahkusid kambrist. Seejärel tuli arst, kes vaatas ta läbi ja lahkus. Uks suleti.

66. 14. aprillil 2010 lõpetati kaebaja suhtes 22. oktoobri 2009. aasta käskkirjaga alustatud ohjeldusmeetme (käeraudade kasutamine) kohaldamine.

2. Distiplinaarmenetlus kaebaja suhtes

67. Kaebaja suhtes algatati kaks iseseisvat distiplinaarmenetlust, esimene seoses vanglaametnikele suunatud solvangutega ja vanglaametniku löömisega 22. oktoobril 2009 ning teine seoses tema allumatusega vanglaametniku seaduslikule korraldusele ja solvangute kasutamise 23. oktoobril 2009.

68. Koostati kaks distiplinaarmenetluse protokoll (11. november ja 13. november 2009). Distiplinaarmenetluse protokollidele lisati vahejuhtumites osalenud vanglaametnike ja kaebaja ütlused, akt nr 57 ohjeldusmeetmete kasutamise kohta ja meditsiinitöötaja aruanne.

69. 20. novembril 2009 tehti kaks iseseisvat otsust, millega mõisteti kaebajale kummaski menetluses 20 päeva kartseris.

3. Kaebaja kaebused õigusrikkumiste kohta

70. 11. ja 12. novembril 2009 esitas kaebaja Lõuna Ringkonnaprokuratuurile kaebused õigusrikkumiste kohta. Viidates 22. ja 23. oktoobri 2009. aasta vahejuhtumitele, kaebas ta füüsilise vägivalda ja vanglaametnike õigusvastaste toimingute üle.

71. Ringkonnaprokuratuur taotles vanglalt 22. ja 23. oktoobri 2009. aasta vahejuhtumitega seotud materjale.

72. 23. novembril 2009 keeldus prokuratuur kriminaalmenetluse algamisest. Prokuratuur tugines kaebaja suhtes läbi viidud distiplinaarmenetluste materjalidele, mis sisaldasid vanglaametnike ja kaebaja ütlusi, akti nr 57 ohjeldusmeetmete kasutamise kohta, korraldust ohjeldusmeetmete jätkuvaks kohaldamiseks ja meditsiinitöötaja aruannet. Prokuröri arvates oli kaebaja rikkunud vanglaeeskirju nii 22. kui ka 23. oktoobril 2009 ning tema suhtes kohaldatud ohjeldusmeetmed ja füüsiline jõud olid õiguspärased. Kaebaja rahustusvoodisse fikseerituse kestvus oli sõltunud kaebaja käitumisest. 23. oktoobril 2009 saadud vigastused võisid tekkida tema vastupanu mahasurumisel, kui ta oli keeldunud täitmast vanglaametnike seaduslikke korraldusi.

73. Kaebaja kaebas edasi Riigiprokuratuurile, väites muu hulgas, et ringkonnaprokurör ei olnud erapooletu, kuna arvesse võeti ainult vanglaametnike seisukohti. Kaebajat ei küsitletud ja talle ei võimaldatud advokaati.

74. 4. detsembril 2009 jättis Riigiprokuratuur kaebaja kaebuse rahuldamata. Riigiprokurör märkis, et kaebaja seisukoht oli esitatud tema kaebuses õigusrikkumise kohta ja seda ei jätud tähelepanuta. Kuna prokuröri valduses olevad materjalid ei andnud alust kriminaalmenetluse algamiseks, ei teostatud ühtegi menetlustoimingut, nt puudutatud isikute küsitlemist.

75. 9. detsembril 2009 esitas kaebaja Riigiprokuratuuri otsuse peale kaebuse Tartu Ringkonnakohtusse. Ta taotles ka õigusabi, kuna vastavalt kriminaalmenetluse

seadustikule peab vastava kaebuse koostama advokaat, kuid kaebajal ei olnud raha advokaadile maksmiseks.

76. 29. detsembril 2009 jättis Tartu Ringkonnakohus õigusabi taotluse rahuldamata. Kohus oli seisukohal, et kaebus ei ole asjaolusid arvestades perspektiivikas. Kohus märkis, et kaebaja ise oli käitunud süüliselt, millest arenes järk-järgult välja agressiivsus vanglaametnike suhtes, ja et puudusid igasugused tõendid kaebaja õigusvastase kohtlemise või füüsilise väärkohtlemise kohta ning vanglaametnike poolt kasutatud jõud jäi seaduse piiridesse.

77. 10. veebruaril 2010 jättis Riigikohus kaebaja õigusabi taotluse rahuldamata, leides, et kaebus ei ole perspektiivikas.

4. Kaebaja algatatud halduskohtumenetlused

78. Kaebaja esitas Tartu Halduskohtusse mitmeid kaebusi seoses 22. ja 23. oktoobri 2009. aasta sündmustega. Eelkõige kaebas ta enda rahustusvoodisse fikseerimise üle 22. oktoobril 2009 (kohtuasi nr 3-09-2774), 22. oktoobri 2009. aasta käskkirja üle seoses käeraudade eelseisva kasutamise (kohtuasi nr 3-09-2951) ja käeraudade tegeliku kasutamise üle 23. oktoobril 2009 (kohtuasi nr 3-09-3063). Halduskohus vabastas ta riigilõivu tasumise kohustusest nimetatud kaebuste esitamisel. 5. veebruaril 2010 teatas kaebaja halduskohtule, et soovib kaebustest loobuda. 9. ja 10. veebruari 2010. aasta otsustega rahaldas halduskohus selle taotluse ja lõpetas igas asjas menetluse.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

A. Asjakohane riigisisene õigus

1. Riigilõivuseadus

79. 2007. aastal kehtinud riigilõivuseadus sätestas, et halduskohtule kaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu 80 Eesti krooni (5 eurot) (§ 56 lg 10). Halduskohtule kahju hüvitamiseks kaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu 3 protsenti summast, mille väljamõistmist taotletakse, kuid mitte alla 80 Eesti krooni ja mitte rohkem kui sama suure hagi hinnaga hagi esitamisel tsiviilkohtumenetluses (§ 56 lg 11). Kaebuse esitamisel mittevaralise kahju hüvitamiseks, kui nõutava hüvitise summa jäetakse kaebuses märkimata ning taotletakse õiglast hüvitist kohtu äranägemisel, tasutakse riigilõivu 1000 Eesti krooni (64 eurot) (§ 56 lg 12). Halduskohtu otsuse peale apellatsioonikaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda kaebuse esialgsel esitamisel halduskohtule (§ 56 lg 18).

2. Riigi õigusabi seadus

80. Riigi õigusabi seadus sätestab, et riigi õigusabi ei anta, kui asjaoludest tulenevalt on taotleja võimalus oma õiguse kaitseks ilmselt vähene (§ 7 lg 1 p 5).

Riigi õigusabi ei anta ka siis, kui seda taotletakse mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamiseks ja asja suhtes ei esine tungivat avalikku huvi (§ 7 lg 1 p 6).

3. *Kriminaalmenetluse seadustik*

81. Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 208 võib väidetava süüteo ohver esitada ringkonnakohtusse kaebuse Riigiprokuratuuri keeldumise peale algatada kriminaalmenetlust. Vastav kaebus tuleb esitada advokaadi vahendusel.

4. *Karistusseadustik*

82. Karistusseadustiku § 121 näeb ette, et teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. § 324 sätestab kriminaalvastutuse kinnipeetava, arestialuse või vahistatu ebaseadusliku kohtlemise korral. Selle sätte kohaselt karistatakse kinnipidamiskoha ametniku poolt kinnipeetava, arestialuse või vahistatu inimväärkuse alandamise, diskrimineerimise või tema õiguste ebaseadusliku piiramise eest ametiseisundit ära kasutades rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

5. *Riigivastutuse seadus*

83. Riigivastutuse seaduse §-s 8 on sätestatud varalise kahju hüvitamine. Mittevaralise kahju hüvitamise kohta sätestab § 9 järgmist:

„1) Füüsiline isik võib nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumata või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

(2) Mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust.

...“

6. *Vangistusseadus*

84. Vangistusseaduse 23. juulini 2009 kehtinud § 1¹ sätestas, et kinnipeetaval ja vahistatul on õigus esitada vangla haldusakti või toimingute peale kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud alustel ja korras tingimusel, et kinnipeetav või vahistatu on eelnevalt esitanud vaide Justiitsministeeriumile ning Justiitsministeerium on vaide tagastanud või rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud (lg 5).

85. Lõige 8 sätestas, et vangla tekitatud kahju hüvitamiseks on kinnipeetaval või vahistatul õigus halduskohtu poole pöörduda tingimusel, et kinnipeetav või vahistatu on eelnevalt esitanud riigivastutuse seaduses sätestatud korras kahju hüvitamise taotluse vanglale ning vangla on taotluse tagastanud või rahuldamata või tähtaegselt läbi vaatamata jätnud.

86. Vangistusseaduse alates 24. juulist 2009 kehtima hakanud § 1¹ sätestab, et Justiitsministeerium vaatab läbi vangla direktori haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid. Vangla direktor vaatab läbi muid vanglateenistuja haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid (lg 4¹). 24. juulil 2009 jõustunud lõige 5 sisaldab uue lõikega 4¹ seonduvaid muudatusi, mille kohaselt vangla direktori haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid vaatab läbi Justiitsministeerium ja muid vanglateenistuja haldusakti või toimingu peale esitatud vaideid vaatab läbi vangla direktor. Lõike 8 muudatused ei ole antud juhul asjakohased.

87. 24. juulil 2009 jõustus uus lõige 8¹, mis sätestab, et kui vaie või taotlus tagastatakse põhjusel, et vaide või taotluse esitaja ei ole määratud tähtjaks vaides või taotluses puudusi kõrvaldanud, ei ole kinnipeetaval, karistusjärgselt kinnipeetaval ja vahistatul õigust pöörduda kaebusega sama vaidemenetluse eseme või kahju hüvitamise taotluse osas halduskohtu poole.

88. § 14 lg 4 sätestab, et kinnipeetava vastuvõtuosakonnas viibimise aeg ei tohi ületada kolme kuud. Vastavalt § 25 lõikele 3 ei võimaldata pikaajalisi kokkusaamisi vangla vastuvõtuosakonnas viibivale kinnipeetavale.

89. § 68 sätestab, et kinnipeetavaga samast soost vanglateenistuse ametnikul on õigus teostada kinnipeetava läbiotsimist keelatud esemete ja ainete avastamiseks. Läbiotsimise korra kehtestab justiitsminister määrusega.

90. §§ 69, 70, 70¹ ja 71 sätestavad järgmist:

§ 69. Täiendavad julgeolekuabinõud

„(1) Täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldatakse kinnipeetavale, kes süstemaatiliselt rikub käesoleva seaduse või vangla sisekorraeeskirja nõudeid, kahjustab oma tervist või on suitsiidi- või põgenemiskalduvustega, samuti kinnipeetavale, kes on ohtlik teistele isikutele või vangla julgeolekule. Täiendavaid julgeolekuabinõusid võib kohaldada ka raske õiguserikkumise ärahoidmiseks.

(2) Täiendavate julgeolekuabinõudena on lubatud:

- 1) kinnipeetava vanglasisesel liikumis- ja suhtlemisvabaduse piiramine;
- 2) isiklike riiete kandmise või esemete kasutamise keelamine;
- 3) kehakultuuriga tegelemise keelamine;
- 4) eraldatud lukustatud kambrisse paigutamine;
- 5) ohjeldusmeetmete kasutamine.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaolude äralangemisel täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine lõpetatakse.

(4) Täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldab vanglateenistus. Edasilükkamatul juhul kohaldab täiendavaid julgeolekuabinõusid kõrgem kohalviibiv vanglateenistuse ametnik.“

§ 70. Ohjeldusmeetmete kasutamine

„(1) seaduse § 69 lõike 2 punktis 5 sätestatud ohjeldusmeetmena võib kasutada fikseerimist, käeraudu, jalaraudu või rahustussärki. Ohjeldusmeetmeid võib kasutada ka kinnipeetava saatmisel. Jalaraudu võib kasutada ohjeldusmeetmena üksnes kinnipeetava saatmisel või vanglasisesel paigutamisel.

(2) Ohjeldusmeetme kasutamine ei tohi kesta üle 12 tunni.“

§ 70¹. Vangla erivahendid ja teenistusrelvad

„(1) Vangla erivahenditeks on:

- 1) kaitsekiiver;

- 2) soomus- ja muu kuulikindel vest;
  - 3) soomus- ja muu löögikindel kilp;
  - 4) erioperatsioonidel kasutatav riietus ja sööbivate ainete eest kaitsev näokate;
  - 5) valgus- ja heliseadmed;
  - 6) eriotstarbelised värvimis- ja määrgistusvahendid;
  - 7) pisargaasi- ja suitsugranaadid (-seadmed);
  - 8) eriotstarbelised lõhkamiseadeldised, mida ei kasutata inimeste vastu;
  - 9) sõidukite sundpeatamise vahendid;
  - 10) soomus- või muu eriotstarbeline sõiduk;
  - 11) teenistusköör.
- (2) Vangla relvastusse kuuluvad:
- 1) kumminui ja teleskoopnui;
  - 2) gaasirelv;
  - 3) pneumorelv;
  - 4) tulirelv.“

§ 71. Vangla erivahendite ja teenistusrelvade kasutamine

„(1) Erivahendite ja teenistusrelvade kasutamine vanglateenistuse ametniku poolt on lubatud ainult äärmuslikel juhtudel, kui kõik ülejäänud meetmed kinnipeetava põgenemise takistamiseks, põgenenud kinnipeetava tabamiseks, relvastatud või mõne muu ohtliku esemega varustatud kinnipeetava kahjutuks tegemiseks, kallaletungi kõrvaldamiseks või kõrvaliste isikute vanglasse sissetungimise takistamiseks on ammendatud. Erivahendi ning teenistusrelva kasutamise korral tuleb hoiduda inimeste tervise kahjustamisest suuremal määral, kui see on antud juhul vältimatu.

(2) Vanglateenistuse ametnik võib kasutada teenistusülesannete täitmisel ja enda ohutuse tagamiseks enesekaitsevahendeid ning füüsilist jõudu.

...“

7. Justiitsministri määrus nr 23

91. Justiitsministri määrus nr 23 „Vangistuse ja eelvangistuse täideviimise üle järelevalve korraldamine“, mis on vastu võetud 1. aprillil 2003, sätestab järgmist:

§ 47. Isiku läbiotsimine

- „(1) Isik otsitakse läbi kas täielikult või mittetäielikult.
 (2) Isiku täielik läbiotsimine toimetatakse kohas, kus on tagatud isiku privaatsus.
 (3) Isiku läbiotsimist toimetavad läbiotsitavaga samast soost isikud.

...“

§ 48. Kinnipeetava läbiotsimine

- „(1) Kinnipeetava läbiotsimine on kohustuslik järgmistel juhtudel:
- 1) vanglasse sisenemisel ja vanglast väljumisel;
  - 2) enne ja pärast kokkusaamist;
  - 3) objekti läbiotsimise ajal, kui kinnipeetav viibib läbiotsimise ajal objektis;
  - 4) enne saatmist.
- (2) Vanglateenistuse ametnikul on õigus kinnipeetav läbi otsida ka juhul, mis on lõikes 1 nimetatamata.“

8. Vabariigi Valitsuse määrus nr 273

92. Vabariigi valitsuse määrus nr 273 „Palga alammäära kehtestamine“, mis on vastu võetud 1. detsembril 2006, sätestas, et 1. jaanuarist 2007 on töötasu alammääraks 3600 Eesti krooni (230 eurot).

B. Asjakohane kohtupraktika

93. Riigikohtu halduskolleegium leidis oma 6. septembri 2007. aasta määruses (kohtuasjas nr 3-3-1-40-07):

„11. ... Põhiseaduse § 15 lg 1 lausest 1 tuleneb igaihe õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. See aga ei tähenda, et isikul, kes leiab, et tema õigusi on rikutud, peab olema piiramatult võimalus pöörduda kohtusse. Seda põhiõigust saab mõistlikult piirata, kui piirangul on legitiimne eesmärk ning arvestatakse proportsionaalsuse põhimõttega. Kohtusse pöördumise õiguse mõningane kitsendamine on õiguskindluse ja kohtusüsteemi ülekoormamise vältimiseks vajalik.

Hinnates maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest vabastamise põhjendatust, peab kohus paratamatult andma eelhinnangu ka kaebaja õiguste kaitse vajalikkuse ja olulisuse kohta. Kui riigilõivu tasumise kohustus peaks aitama ära hoida ilmselgelt põhjendamatute kaebustega halduskohtusse pöördumist, siis riigilõivu tasumisest vabastamise võimalus aitab tagada, et isiku olulised õigused ei jääks tema maksejõuetuse tõttu kaitseta. Halduskohtumenetluse eesmärk ei ole näha ette võimalikult rohke pöördumine kaebustega halduskohtusse, vaid tagada lünkadeta kaebeõigus isiku oluliste õiguste kaitseks.“

94. Oma 14. märtsi 2012. aasta otsuses (kohtuasjas nr 3-3-1-80-11) käsitles Riigikohtu halduskolleegium Tartu Vangla kinnipeetava kaebust tema rihmadega rahustusvoodisse neljaks tunniks fikseerimise kohta. Kolleegium leidis, et kõnealuse ohjeldusmeetme rakendamine ei ole piisavalt reguleeritud ja seega on selle üle teostatav kohtulik kontroll tõsiselt raskendatud. Ohjeldusmeetme kasutamise kohta koostatud aruanne ei olnud piisavalt põhjendatud. Selle tõttu ei olnud võimalik hinnata vangla juhtkonna kaalutlusi otsustamisel, et kinnipeetav jätkas agressiivset käitumist nelja tunni vältel, kuidas tehti agressiivsus kindlaks või milles seisnes isikust tulenev oht vangla julgeolekule või isikule endale. Riigikohus leidis, et kaebaja fikseerimine rahustusvoodisse neljaks tunniks oli olnud õigusvastane.

III. ASJAKOHASED EUROOPA NÕUKOGU DOKUMENDID

1. Ministrite Komitee soovitus osalisriikidele Rec(2006)2 Euroopa vanglaeeskirjade kohta, mis on vastu võetud 11. jaanuaril 2006 (lisa)

95. Ministrite komitee 952. kohtumisel vastu võetud soovitusel lisa asjakohased väljavõtted on järgnevad:

Ohjeldusmeetmed

„68.1 Kettide ja raudade kasutamine on keelatud.

68.2 Käeraudu, rahustussärke ja muid kehalisi fikseerimisvahendeid ei ole lubatud kasutada, välja arvatud:

a. kui need on vajalikud põgenemise vältimiseks transportimisel, eeldusel et need eemaldatakse, kui kinnipeetav ilmub kohtu- või haldusvõimu ette, välja arvatud juhul, kui vastav asutus otsustab vastupidi; või

b. direktori vastaval otsusel, kui muud kontrollimeetmed ei anna soovitud tulemust, et kaitsta kinnipeetavat enese või teiste isikute vigastamise eest või et kaitsta vara tõsise kahju eest,

eeldusel et sellistel juhtudel peab direktor viivitamata teavitama arsti ja kandma sellest ette kõrgemale vanglaasutusele.

68.3 Ohjeldusmeetmeid ei tohi kasutada kauem kui on hädavajalik.

68.4 Ohjeldusmeetmete kasutamise viis peab olema reguleeritud riigisiseses õiguses.“

2. Piinamise ja Ebainimliku või Alandava kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) 2. üldaruanne

96. CPT 2. üldaruande asjakohane osa (CPT/Inf (92) 3) on järgmine:

„53. Vanglatöötajatel on puhuti vaja kasutada jõudu vägivaldsete kinnipeetavate kontrollimiseks ja erandjuhul võib neil olla vaja kasutada füüsilisi ohjeldusmeetmeid. Need on ilmselgelt kõrgendatud ohuga olukorrad, kuna tegemist võib olla kinnipeetavate võimaliku väärkohtlemisega ja kuna see tingib konkreetsete kaitsevahendite kasutamise.

Kinnipeetaval, kelle suhtes on kasutatud mis tahes jõudu, peab olema õigus viivitamatule läbivaatusele ja vajadusel arstiabile. Nimetatud läbivaatus tuleb viia läbi väljaspool mittemeditsiinilise personali kuulmis- ja eelistatavalt nägemisulatus ning läbivaatuse tulemused (sh kinnipeetava mis tahes asjassepuutuvad ütlused ja arsti järeldused) tuleb ametlikult dokumenteerida ja teha kinnipeetavale kättesaadavaks. Nendel harvadel juhtudel, mil on vaja kasutada füüsilisi ohjeldusmeetmeid, tuleb kõne all olevat kinnipeetavat hoida pideva ja nõuetekohase järelevalve all. Lisaks tuleb ohjeldusmeetmed kõrvaldada esimesel võimalusel ning neid ei tohi kunagi kohaldada ja nende kohaldamist ei tohi pikendada karistusena. Viimasena, iga juhtum, mil kasutatakse jõudu kinnipeetava vastu tuleb protokollida.“

3. CPT seisukoht

97. 2007. aasta maikuu külastas CPT Eestit. 19. aprillil 2011 avaldas CPT aruande oma visiidi kohta (CPT/Inf (2011) 15), mis sisaldab järgmisi seisukohti seoses Tartu Vanglaga:

„90. 2006. aasta lõpus oli kambris nr 1001 spetsiaalne rahustusvoodi (madratsiga), millesse oli võimalik ärritunud kinnipeetavaid riidest ribadega fikseerida viiest kohast (randmed, pahklud, kõht). Spetsiaalse registri puudumise tõttu ei olnud delegatsioonil võimalik tuvastada täpselt, kui tihti ja millise kestvusega antud füüsilist ohjeldusmeetmeid kasutatakse.

CPT arvates tuleb iga juhtum, mil kinnipeetava suhtes kohaldatakse füüsilist ohjeldusmeetmeid kanda spetsiaalsesse registrisse (samuti asjassepuutuva kinnipeetava isiklikku toimikusse). Protokollitav informatsioon peab hõlmama meetme kohaldamise kuupäeva ning algus- ja lõpuaega, meetme kohaldamise põhjuseid, arsti nime, kes andis selleks korralduse või kiitis selle heaks ning kinnipeetavate või töötajate võimalikke vigastusi.

CPT soovib, et Tartu Vanglas ja vajaduse korral ka teistes Eesti vanglates viidaks sisse spetsiaalne füüsiliste ohjeldusmeetmete kasutamise register, võttes arvesse eespool nimetatud märkusi.

91. Vangistusseaduse alusel peab ohjeldusmeetme kasutamise otsustama vanglateenistus (v.a edasilükkamatul juhul) ning selle kasutamine ei tohi kesta üle 12 tunni. Seadus ei viita otseselt fikseerimispunktidega varustatud voodile ega täpsusta selle kasutamise korda. Delegatsioonil ei õnnestunud visiidi jooksul saada konkreetset ja kõikehõlmavat informatsiooni antud teema kohta.

CPT soovib saada üksikasjalikku teavet Tartu Vangla kambris nr 1001 oleva fikseerimispunktidega voodi kasutamise kehtiva korra kohta ja eelkõige voodi kasutamise asjaolude kohta, arsti kaasamise korralduse kohta ja viisi kohta, kuidas on korraldatud liikumisvõimetuks muudetud kinnipeetava jälgimine. Komitee soovib saada teavet ka nimetatud vahendeid kasutavate töötajate väljaõppe kohta.“

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KAEBUSTE LIITMINE

98. Kuna need neli kaebust on esitanud üks ja sama kaebaja ning need käsitlevad sarnaseid või seotud asjaolusid ja kaebusi ning tõstatavad konventsiooni alusel omavahel seotud küsimusi, otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) lahendada need ühe otsusega (kohtureeglite 42. reegli lõige 1).

II. RIIGI ESIALGNE VASTUVÄIDE

99. Riik palus EIK-l tunnistada kaebused vastuvõetamatuks, kuna kaebaja oli kuritarvitanud individuaalkaebuse esitamise õigust. Riik märkis, et lisaks käesoleva asja kohtumenetlusele oli kaebaja alates 2008. aastast esitanud halduskohtusse vähemalt 85 kaebust vanglate ja Justiitsministeeriumi vastu. Samal ajal oli ta 4. ja 8. veebruaril 2010. aastal loobunud 18-st halduskohtusse esitatud kaebusest. Riigi arvates seadis kaebuste massiline esitamine ja suurest osast nendest loobumine menetluse esimeses järgus kahtluse alla kaebuste tõsiseltvõetavuse ning jättis mulje, et kaebaja võib kuritarvitada kaebeõigust. Riik viitas ka EIK ülekoormatusele ja asjaolule, et EIK menetluses on suur arv tõsiseid inimõiguste küsimusi tõstatavaid kaebusi.

100. Kaebaja ei kommenteerinud seda teemat.

101. EIK on teadlik asjaolust, et suur hulk algatatud kohtumenetlusi põhjustab riigisiseste kohtute ummistatust ja on seega üks põhjustest, miks kohtumenetlused on ülemäära pikad. EIK märgib ära, et kaebaja on esitanud nii riigisisestesse kohtutesse kui ka EIK-le tähelepanuväärse arvu kaebusi. Kuid pidades silmas kohtuasja asjaolusid, kaebaja tõstatatud küsimusi ja tema isiklikku olukorda, EIK ei leia, et käesoleva kohtuasja saaks tunnistada vastuvõetamatuks individuaalkaebuse esitamise õiguse kuritarvitamise tõttu (võrdle ja vastanda *Bock vs. Saksamaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 22051/07, 19. jaanuar 2010, ja *Dudek (VIII) vs. Saksamaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 12977/09, 15856/09, 15890/09, 15892/09 ja 16119/09, 23. november 2010). Eeltoodust tulenevalt riigi esialgset vastuväidet ei rahuldata.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

102. Kaebaja kaebas selle üle, et ta fikseeriti 22. oktoobril 2009 rahustusvoodisse ning et 23. oktoobril 2009 kasutati tema suhtes jõudu ja käeraudu. Ta tugines konventsiooni artiklile 3, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.“

A. Poolte seisukohad

103. Kaebaja leidis, et tema fikseerimine rahustusvoodisse 22. oktoobril 2009 ning tema suhtes jõu ja käeraudade kasutamine järgmisel päeval kujutasid endast piinamist ja ebainimlikku karistamist, mis rikub konventsiooni artiklit 3. Ta väitis, et ohjeldusmeetmeid kasutati karistuslikel eesmärkidel. Ta ei olnud kujutanud endast ohtu vanglaametnikele, kuna ta oli olnud lukustatud kambris ja sai vanglaametnikega suhelda üksnes läbi luugi. Ta väitis, et antud asjaoludel oli tema vastu jõu kasutamine olnud ebaseaduslik ka riigisisese õiguse kohaselt.

104. Seoses rahustusvoodisse fikseerimisega kaebas kaebaja veel, et tal ei olnud ohjeldusmeetme kohaldamise ajal võimalik minna tualetti ega juua või süüa.

105. Ta ei olnud rahul ka sellega, et vanglaametnikke, kes olid tema suhtes jõudu kasutanud ja kohaldanud ohjeldusmeetmeid, ei võetud kriminaalvastutusele. Uurimise osas kaebas ta, et prokurör ei küsitlenud teda ja talle ei antud õigusabi, mis kokkuvõttes tähendas, et ta ei suutnud vaidlustada Riigiprokuratuuri otsust kohtus.

106. Kaebaja väitis, et kuigi ta oli oma halduskohtusse esitatud kaebustest formaalselt loobunud, oli ta teinud seda surve all. Selle kohta esitati EIK-le eraldi kaebus.

107. Riik väitis, et kaebaja ei olnud ammandanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid, kuna ta oli loobunud Tartu Halduskohtusse esitatud sellekohastest kaebustest (haldusajad nr 3-09-2774, 3-09-2951 ja 3-09-3063) (vt punkt 78 ülal).

108. Riigi arvates oli kaebaja suhtes jõu ja ohjeldusmeetme kasutamine olnud õiguspärane riigisisese õiguse alusel ning nende kohaldamine oli olnud eesmärgistatud ja proportsionaalne, pidades silmas kaebaja käitumist.

109. Riik väitis, et kaebaja fikseerimine rahustusvoodisse 22. oktoobril 2009 oli olnud vajalik, kuna ta oli vanglaametnike suhtes käitunud agressiivselt. Ta oli olnud fikseeritud 8 tundi ja 50 minutit ning teda kontrolliti iga tunni aja tagant, et hinnata, kas on võimalik lõpetada ohjeldusmeetme kohaldamine. Lisaks kontrollis kaebaja seisukorda kaks korda ka arst. Kui kaebaja oli maha rahunenud, lõpetati ohjeldusmeetme kohaldamine.

110. Riik väitis, et kaebaja käitumine ajavahemikus 22. oktoobrist 2009 kuni 14. aprillini 2010 oli olnud ettearvamatult ja äärmiselt negatiivne vanglaametnike suhtes. Nimetatud ajavahemikus registreeriti kuus distsiplinaarrikkumist (vanglaametnike ähvardamine füüsilise vägivallaga, roppuste kasutamine, kambri ukse lõhkumine). Käeraudade jätkuva kasutamise vajadust hindas

julgeolekuabinõude läbivaatamise komisjon korra kuus. 23. oktoobril 2009 aset leidnud vahejuhtumi kohta väitis riik, et kaebaja oli saanud marrastuse ja neli sinakat jälge oma kaelale siis, kui ta osutas vastupanu enda käeraudadesse panemisele. Füüsilise jõu kasutamine vanglaametnike poolt, mille tingis üksnes kaebaja käitumine, ei olnud alandanud tema inimväärikust.

111. Riik leidis kokkuvõtteks, et ei ohjeldusmeetmete kohaldamine ega täiendavate julgeolekuabinõude kasutamine ei kujutanud endast ebainimlikku või alandavat kohtlemist ega karistamist.

112. Kaebaja väärkohtlemise väidete uurimise kohta riigisiseste asutuste poolt leidis riik, et konventsiooni artiklit 3 ei rikutud. Prokuratuur oli kaebaja taotlusel uurinud jõu kasutamist, kuid leidis, et ei olnud alust kriminaalmenetluse alustamiseks, kuna vanglaametnikud olid tegutsenud seaduse piirides ja kaebajat ei olnud väärkoheldud. Seda arvamust jagasid ka riigiprokurör ning Tartu Ringkonnakohus ja Riigikohus. Samuti leidis riik, et kaebaja loobumine oma halduskohtusse esitatud kaebustest näitas, et ta oli jõudnud järeldusele, et tema õigusi ei olnud rikutud.

B. EIK hinnang

1. Vastuvõetavus

113. Kohus kordab, et konventsiooni artikli 35 eesmärk on anda osalisriikidele võimalus ennetada või heastada nende vastu esitatud kaebusi enne, kui need esitatakse EIK-le (vt muu hulgas *Civet vs. Prantsusmaa* [suurkoda], nr 29340/95, punkt 41, EIK 1999-VI). Kuigi konventsiooni artikli 35 lõiget 1 tuleb kohaldada teatud paindlikkusega ja ilma üleliigsete formaalsusteta, ei tulene sellest üksnes, et kaebused tuleb esitada asjakohasesse riigisisesse kohtusse ja et kasutama peab tõhusaid õiguskaitsevahendeid, mis on ette nähtud juba vastu võetud otsuste vaidlustamiseks. Tavaliselt nõuab see säte ka seda, et kaebused, mida plaanitakse hiljem esitada EIK-le peavad olema esitatud nendele samadele kohtutele, vähemalt sisuliselt ja kooskõlas riigisiseses õiguses sätestatud formaalsete nõuete ja tähtaegadega (vt muu hulgas *Cardot vs. Prantsusmaa*, 19. märts 1991, punkt 34, seeria A nr 200; *Elçi jt vs. Türgi*, nr 23145/93 ja 25091/94, punktid 604 ja 605, 13. november 2003; ning *Gäfgen vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 22978/05, punkt 142, EIK 2010-...).

114. EIK märgib veel, et ainukesed õiguskaitsevahendid, mida kaebaja peab ammendama, on need, mis on seotud väidetavate rikkumistega ning mis on tõenäoliselt tõhusad ja piisavad. Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kui õiguskaitsevahendit on kasutatud, siis teist sisuliselt sama eesmärgiga õiguskaitsevahendit ei ole vaja kasutada (vt *Kozacioğlu vs. Türgi* [suurkoda], nr 2334/03, punkt 40, EIK 2009-...; *Micallef vs. Malta* [suurkoda], nr 17056/06, punkt 58, EIK 2009-...; *Aquilina vs. Malta* [suurkoda], nr 25642/94, punkt 39, EIK 1999-III; ning *Riad ja Idiab vs. Belgia*, nr 29787/03 ja 29810/03, punkt 84, EIK 2008-...).

115. EIK märgib, et kaebaja kaebas 22. ja 23. oktoobril 2009 aset leidnud vahejuhtumite üle prokuratuurile, väites, et ta oli füüsilise vägivalla ja vanglaametnikepoolse õigusvastase kohtlemise ohver karistusseadustiku §-de 121 ja 324 alusel. Võttes arvesse, et kinnipeetavate füüsiline väärkohtlemine ja ebaseaduslik kohtlemine tõepoolest kujutasid endast kuritegusid karistusseadustiku järgi, ei pea EIK kaebaja menetlusevalikut ebamõistlikuks. Kaebaja soovis, et isikud, kes tema arvates olid käitunud tema suhtes kriminaalselt, saaksid karistatud. EIK arvates ei pidanud kaebaja algatama halduskohtus uut sisuliselt sama eesmärgiga menetlust. Ei ole EIK ülesanne abstraktselt hinnata, kas halduskohtumenetlus oleks olnud sobivam kaebaja kaebuste teatud aspektide suhtes või kas selline menetlus oleks olnud perspektiivikam. EIK leiab, et arvestades kaebaja kaebuste olemust, ei saa öelda, et ta valis ebasobiva õiguskaitsevahendi. Riigi väide riigisiseste õiguskaitsevahendite mitteammendamise kohta tuleb seega jätta rahuldamata.

116. EIK märgib, et kaebus ei ole selgelt põhjendamatult konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Sellest tulenevalt peab kaebuse tunnistama vastuvõetavaks.

2. Sisu

(a) Väidetav väärkohtlemine

(i) Üldpõhimõtted

117. Nagu kohus on mitmel korral nentunud, sisaldab konventsiooni artikkel 3 demokraatliku ühiskonna üht kõige põhimõttelisemat väärtust. See seab absoluutse keelu piinamisele ja ebainimlikule või alandavale kohtlemisele või karistamisele hoolimata asjaoludest ja ohvri käitumisest (vt *Labita vs. Itaalia* [suurkoda], nr 26772/95, punkt 119, EIK 2000-IV, ja *Chahal vs. Ühendkuningriik*, 15. november 1996, punkt 79, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V).

118. Väärkohtlemine peab olema minimaalse raskusastmega, et kuuluda konventsiooni artikli 3 kohaldamisalasse. Nimetatud minimaalse raskusastme hindamine on suhteline – see sõltub kõikidest asjakohastest asjaoludest, nt kohtlemise kestvus, selle füüsilised ja hingelised tagajärjed ning mõnel juhul ka ohvri sugu, vanus ja tervislik seisund (vt muu hulgas *Peers vs. Kreeka*, nr 28524/95, punkt 67, EIK 2001-III, ja *Irimaa vs. Ühendkuningriik*, 18. jaanuar 1978, punkt 162, seeria A nr 25).

119. Eeltoodust tulenevalt on EIK muu hulgas pidanud kohtlemist „ebainimlikuks“, kui see oli ettekatsetud, see kestis katkematult tundide kaupa ja see tekitas kas kehavigastusi või intensiivseid hingelisi kannatusi, ning samuti „alandavaks“, sest see tekitas ohvris hirmutunnet, ahastust ja alaväärsustunnet, mis häbistas ja alandas teda (vt nt *Kudla vs. Poola* [suurkoda], nr 30210/96, punkt 92, EIK 2000-XI, ja *Van der Ven vs. Holland*, nr 50901/99, punkt 48, EIK 2003-II). Et karistamine või kohtlemine oleks „ebainimlik“ või „alandav“, peab sellega kaasnev kannatus või alandatus igal juhul ületama vältimatut kannatuse või alandatuse

elementi, mis seostub seadusliku kohtlemise või karistamisega (vt nt *V. vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 24888/94, punkt 71, EIK 1999-IX, ja *Van der Ven, loc. cit.*).

120. Käeraudade või muude ohjeldusmeetmete kasutamine ei too üldjuhul kaasa küsimust konventsiooni artikli 3 alusel olukorras, kus meedet on rakendatud seoses õiguspärase kinnipidamisega ja see ei hõlma jõu kasutamist või privaatsuse puudumist, mis ületab mõistlikult vajalikuks peetavat. Selles suhtes on oluline arvestada näiteks isiku põgenemise ohtu või vigastuste või kahju tekitamise ohtu (vt muu hulgas ja *mutatis mutandis, Raninen vs. Soome*, 16. detsember 1997, punkt 56, *Reports 1997-VIII*; *Mathew vs. Holland*, nr 24919/03, punkt 180, EIK 2005-IX; ja *Kuzmenko vs. Venemaa*, nr 18541/04, punkt 45, 21. detsember 2010).

121. EIK on teadlik vägivalda võimalikkusest vanglaasutustes ja asjaolust, et kinnipeetavate allumatus võib kiiresti süveneda (vt *Gömi jt vs. Türgi*, nr 35962/97, punkt 77, 21. detsember 2006). EIK nõustub, et jõu kasutamine võib puhuti olla vajalik vangla julgeoleku tagamiseks ja korra hoidmiseks või kuritegevuse ennetamiseks kinnipidamisasutustes. Sellest hoolimata võib niisugust jõudu kasutada üksnes hädavajadusel ja see ei tohi olla üleliigne (vt *Ivan Vasilev vs. Bulgaaria*, nr 48130/99, punkt 63, 12. aprill 2007, edasiste viidetega). Füüsilise jõu kasutamine, mis ei tulene otseselt kinnipeetava enda käitumisest, alandab inimväärikust ja rikub põhimõtteliselt konventsiooni artiklis 3 sätestatud õigust (vt muu hulgas *Ribitsch vs. Austria*, 4. detsember 1995, punkt 38, seeria A nr 336; *Vladimir Romanov vs. Venemaa*, nr 41461/02, punkt 63, 24. juuli 2008; ja *Sharomov vs. Venemaa*, nr 8927/02, punkt 27, 15. jaanuar 2009).

122. EIK kordab, et väärkohtlemise väited peavad tuginema asjakohastele tõenditele. Tõendite hindamisel on EIK üldjuhul kohaldanud tõendamisstandardit „väljaspool mõistlikku kahtlust“ (vt *Irimaa vs. Ühendkuningriik*, eespool viidatud, punkt 161). Selline tõendus võib tuleneda piisavalt tugevate, selgete ja kooskõlaliste järelduste või sarnaste ümberlükkamatute faktiliste eelduste koosseksisteerimisest. Kui kõne all olevad küsimused jäävad täielikult või suures osas eranditult ametivõimude teadmise piiridesse, nagu isikute puhul nende kontrolli all vangistuses, tõusetuvad vastava vangistuse ajal esinevate vigastuste suhtes kaalukad faktilised eeldused. Niisiis võib tõendamiskohustust käsitleda ametivõimude kohustusena anda rahuldav ja veenev seletus (vt *Salman vs. Türgi* [suurkoda], nr 21986/93, punkt 100, EIK 2000-VII).

123. Kui on toimunud riigisisene menetlus, ei ole EIK ülesanne asendada riigisiseste kohtute faktidele antud hinnanguid enda omadega ja üldjuhul on riigisiseste kohtute kohustus hinnata neile esitatud tõendeid (vt *Klaas vs. Saksamaa*, 22. september 1993, punkt 29, seeria A nr 269). Kuigi EIK ei ole riigisiseste kohtute järeldustega seotud, siis tavatingimustes on vaja kaalukaid põhjuseid, et EIK kalduks kõrvale nimetatud kohtute poolt tuvastatud faktilistest järeldustest (vt *Matko vs. Sloveenia*, nr 43393/98, punkt 100, 2. november 2006). Kui aga väited on esitatud konventsiooni artikli 3 alusel, peab EIK rakendama eriti põhjalikku kontrolli (vt, *mutatis mutandis, Ribitsch*, eespool viidatud, punkt 32).

(ii) Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

(a) Rahustusvoodisse fikseerimine

124. EIK märgib, et isiku rahustusvoodisse fikseerimine on ohjeldusmeede, mis ilmtingimata ei tõstata küsimust konventsiooni artikli 3 alusel. Kuid EIK on teadlik nende kinnipeetavate väärkohtlemise suurest ohust, kes on allutatud niisugusele intensiivsele ohjeldusmeetmele. Sellise meetme kohaldamine nõuab põhjalikku seaduslikkuse kontrolli ning samuti meetme aluste ja kasutusviisi kontrolli.

125. Mis puutub seaduslikkuse küsimusse, siis EIK märgib, et kahe astme prokurörid leidsid, et ohjeldusmeetme kasutamine oli olnud seaduslik ja tingitud kaebaja enda käitumisest. Seda arvamust toetasid sisuliselt ka kohtud. Sellest hoolimata märgib EIK, et riigisiseste ametivõimude järeldused selles osas ei sisaldanud kehtiva õiguse kvaliteedi hindamist. EIK leiab, et nii piirava ohjeldusmeetme, nagu kasutatud käesolevas kohtuasjas, alused, kohaldamise tingimused ja kord peavad olema riigisiseses õiguses defineeritud äärmiselt üksikasjalikult. EIK kahtleb, kas see tingimus oli antud juhul täidetud. EIK märgib, et asjassepuutuv regulatsioon oli üsna pealiskaudne ja üldine, võimaldades kohaldada ohjeldusmeetmeid samadel alustel kui näiteks kinnipeetavale kehakultuuriga tegelemise keelu kohaldamise korral. Täiendavaid julgeolekuabinõusid (mille osaks oli ohjeldusmeetme kasutamine) võis kohaldada näiteks ka vanglaeeskirjade pideva rikkumise korral. Lisaks vangistusseadus ainult viitas füüsilisele ohjeldamisele, määratlemata kasutatavate meetmete täpset olemust ja sätestamata mis tahes rahustusvoodi kasutamise kestel järgitava korra üksikasju. Ainus piirang oli ohjeldusmeetme kasutamise maksimaalne kestvus 12 tundi. Puudus igasugune regulatsioon ohjeldatud kinnipeetava jälgimise kohta ja vanglaametnike või meditsiinitöötajate poolt teostatavate kontrollide sageduse kohta. Lisaks puudus regulatsioon, kuidas panna kirja ohjeldusmeetmete kasutamise andmed. EIK võtab teadmiseks ka Eesti Riigikohtu hiljutise lahendi, milles kohus leidis, et rahustusvoodi kasutamist reguleeriv seadus ei olnud piisavalt üksikasjalik ja et vangla juhtkonna põhjendused nimetatud ohjeldusmeetme kasutamise kohta sellel konkreetsel juhul (mil fikseerituse ajavahemik oli lühem kui praegusel juhul) ei olnud piisavad (vt punkt 94 ülal).

126. EIK kordab siinkohal, et ei ole EIK ülesanne otsustada riigisisese õiguse ja kohtupraktika üle *in abstracto*. Selle asemel peab EIK piirduma menetluses olevate kohtuasjade konkreetsete faktiliste asjaolude uurimisega (vt nt *Findlay vs. Ühendkuningriik*, 25. veebruar 1997, punkt 67, *Reports* 1997-I; *B. ja P. vs. Ühendkuningriik*, nr 36337/97 ja 35974/97, punkt 35, EIK 2001-III; ja *Olujić vs. Horvaatia*, nr 22330/05, punkt 69, 5. veebruar 2009). EIK märgib, et ametivõimude tegutsemine antud juhul andis kaebajale mõningaid täiendavaid garantiisid võrreldes otse õigusaktides sätestatutega: kaebaja olukord vaadati korra tunnis üle ja kaks korda kontrollis teda meditsiinitöötaja. Nende tähelepanekud jäädvustati kaebaja rahustusvoodisse fikseerimise kohta koostatud protokollis.

127. Sellele vaatamata tunneb EIK muret kaebaja rahustusvoodisse paigutamise põhjenduste kokkuvõtliku olemuse üle ja veelgi enam protokollitud lühikeste

märkuste üle nimetatud ohjeldusmeetme kasutamise jätkamise vajaduse kohta, eelkõige meetme kohaldamise ajavahemiku kohta. Samuti märgib EIK, et meditsiiniline kontroll teostati üksnes kaebaja fikseerimise alguses ja lõpus ning et vahepeal möödus üle kaheksa tunni, mille vältel meditsiinitöötaja teda vaatamas ei käinud. EIK kordab, et ohjeldusmeetmeid ei tohi kunagi kohaldada karistusena, vaid pigem enesevigastamise või teistele isikutele või vangla julgeolekule tõsise ohu vältimiseks. EIK nõustub, et kaebaja käitumine, nagu on kirjeldatud aktis nr 57, tundub olevat olnud agressiivne ja häiriv. Kuid arvestades, et kaebaja oli lukustatud karistusosakonna üksikkambrisse, EIK kahtleb, et ta kõne all oleval ajal kujutas ohtu iseendale või teistele, mis oleks õigustanud sellise kaaluka meetme kohaldamist. Isegi kui oletada, et tema tagumine kambri uksele häiris tõsiselt rahu ja korda vanglas, kahtleb EIK, kas rahustusvoodisse fikseerimine oli kõige vähem intensiivne meede, mida sai antud juhul kasutada. Puuduvad igasugused viited sellele, et enne kaebaja paigutamist rahustusvoodisse või nimetatud meetme kohaldamise ajal oleks kaalutud alternatiive nagu kõrgendatud järelevalvega kambrisse paigutamine. Kõige tähtsam on see, et isegi kui kaebaja fikseerimine rahustusvoodisse oli esialgu põhjendatud, siis EIK ei ole veendunud, et olukord püsis nii tõsisena üheksa tundi. Harva peaks esinema vajadus rahustusvoodisse paigutamise järele ilma meditsiiniliste näidustusteta – mille olemasolu ei ole antud juhul tõendatud – kauemaks kui paar tundi. EIK märgib, et vastavalt aktile nr 57 otsustati pärast kuue tunni möödumist kaebaja voodisse fikseerimisest seda jätkata, kuna tema „käitumine“ oli „ebanormaalne“, kuigi ta oli „vaikne“. Tund aega hiljem otsustati ohjeldamist jätkata samadel põhjustel. EIK leiab, et nimetatud põhjused on tervenisti ebapiisavad ohjeldamise pikendamiseks niivõrd pikaks ajaks. Võttes arvesse suurt ahastust ja füüsilist ebamugavust, mida pikaajaline liikumisvõimetus pidi kaebajale põhjustama, leiab EIK, et kaebaja talutud kannatuste ja alandatuse taset ei saa pidada konventsiooni artikli 3 standarditele vastavaks (vrd *Wiktorko vs. Poola*, nr 14612/02, punkt 55, 31. märts 2009).

128. Eeltoodust tulenevalt on selles osas leidnud aset konventsiooni artikli 3 rikkumine.

(β) Jõu ja käeraudade kasutamine

129. EIK märgib, et pärast 22. oktoobri 2009. aasta vahejuhtumit otsustas vangla juhtkond, et kaebaja peab kandma käeraudu kogu aeg, mil ta viibib väljaspool oma kambrist, v.a õues viibides. Käeraudu pidi kasutatama ka siis, kui vanglaametnikul oli vaja kambrisse siseneda. Käeraudade jätkuva kasutamise vajadust pidi hinnatama korra kuus.

130. EIK nõustub, et käeraudade kasutamiseks 23. oktoobril 2009 oli olemas õiguslik alus ja seda võis antud asjaoludel pidada vajalikuks. Erinevalt mõnedest teistest EIK menetletud juhtumitest ei kohaldatud seda meedet käesoleval juhul üldise vanglarežiimi osana kinnipeetavate grupi suhtes, vaid pigem kujutas see endast individuaalset ja perioodiliselt ülevaadatavat meedet kaebaja suhtes, mis seostus isikliku riskihindamisega tema käitumise alusel (võrdle ja vastanda *Kashavelov vs. Bulgaaria*, nr 891/05, punktid 38–40, 20. jaanuar 2011).

131. Uurides järgmisena jõu kasutamist kaebaja suhtes seoses tema käeraudadesse panemisega 23. oktoobril 2009, leiab EIK, et kaebaja ei eitanud, et ta oli keeldunud täitmast korraldust lasta panna endale käeraud. Lisaks märgib EIK, et kaebaja ei väitnud, et teda oli pekstud. Kaebaja sõnul löödi teda kilbiga, suruti vastu aknavõret ja lõpuks põrandale. Lisaks väitis kaebaja, et vanglaametnik oli haaranud tal kaelast kinni ja tõmmanud teda ninasõõrmetest.

132. EIK märgib, et ametlikud aruanded ei sisaldanud jõu kasutamise üksikasjalikku kirjeldust. Meditsiinilise aruande kohaselt oli kaebajal 0,5 x 0,5 cm suurune marrastus vasaku silma kõrval ja neli sinakat jälge kaelal.

133. EIK märgib täiendavalt, et kaebaja tundub peamiselt soovivat kaevata tema suhtes jõu kasutamise kui sellise üle ja vähem selle üle, et kasutatud jõud oli ülemäärane. Tõepoolest, arvestades seda, et kaebaja osutas käeraudadesse panemisele vastupanu – mida ta ei eitanud – ja et ta väljendas verbaalselt oma rahulolematust – mis vanglaametnike sõnul kujutas endast ähvardusi ja solvanguid –, nõustub EIK, et vanglaametnikel võis olla vaja kasutada füüsilist jõudu talle käeraudade panemiseks. Veelgi enam, ei ole väidetud, et kaebajat peksti, pigem tundub, et ta lükati kilbiga vastu aknavõret, et piirata tema liikumisvabadust ja seejärel suruti põrandale, et oleks võimalik murda tema vastupanu käeraudade panemiseks. EIK on valmis nõustuma sellega, et kaebaja kehal olevad vigastused, mida hiljem märgati – väike marrastus silma kõrval ja neli sinakat jälge kaelal –, vastavad väikesele füüsilisele vastasseisule, mis leidis aset kaebaja ja vanglaametnike vahel, kui viimased surusid kaebaja vastupanu maha. Kohalolijate kirjelduste alusel sündmuste kohta ja meditsiinilise aruande alusel, mille täpsust kaebaja ei ole vaidlustanud, leiab EIK, et kaebaja pidi tundma mõningast valu jõu kasutamise vältel. Kuid võttes arvesse kohtuasja asjaolusid ja eelkõige fakti, et vanglaametnikud tegutsesid reaktsioonina kaebaja märatsevale käitumisele, ei saa EIK järeldada, et ametivõimud tuginesid füüsilisele jõule, mis ei tulenenud otseselt kaebaja enda käitumisest. Seetõttu ei ole EIK veendunud, et kasutatud jõul oli selline mõju kaebaja füüsilisele või vaimsele heaolule, et see annaks alust konventsiooni artikli 3 kohaldamiseks.

134. Eeltoodust tulenevalt ei ole selles osas konventsiooni artikli 3 sisulist rikkumist toimunud.

(b) Uurimise väidetav nõuetele mittevastavus

(i) Üldpõhimõtted

135. EIK kordab, et kui isik esitab kaebuse, et riigiasutused on teda konventsiooni artiklit 3 rikkudes väärkohelnud, nõuab see säte, koostoimes riigi üldise kohustusega konventsiooni artikli 1 alusel, mille kohaselt „konventsiooniosalised tagavad igapähele, kes on nende jurisdiktsiooni all, konventsiooni[s] ... määratletud õigused ja vabadused“, et läbi tuleb viia tõhus ametlik uurimine (vt muu hulgas *Assenov jt vs. Bulgaaria*, 28. oktoober 1998, punkt 102, *Reports* 1998-VIII).

136. Uurimiskohustus „ei ole tulemuse kohustus, vaid vahendi kohustus“: mitte iga uurimine ei pea lõppema järeldusega, mis langeb kokku kaebaja kirjeldusega sündmustest. Kuid selle käigus peaks põhimõtteliselt olema võimalik tuvastada juhtumi asjaolud ja kui väited osutuvad tõeseks, teha kindlaks vastutavad isikud ja karistada neid (vt *Mikheyev vs. Venemaa*, nr 77617/01, punkt 107, 26. jaanuar 2006, edasiste viidetega).

137. Tõsiseid väärkohtlemise süüdistusi tuleb uurida põhjalikult. See tähendab, et ametivõimud peavad tegema tõsiseid jõupingutusi, et selgitada välja, mis juhtus, ning nad ei tohi tugineda kiiretele või põhjendamatu teele järeldustele, et lõpetada uurimine või teha nende alusel oma otsus (vt *Assenov*, eespool viidatud, punkt 103 *et seq.*). Nad peavad võtma kasutusele kõik neile kättesaadavad abinõud, et tagada vahejuhtumit puudutavate tõendite, muu hulgas tunnistajate ütlused, kohtuekspertiis jne, kogumine (vt *Tanrikulu vs. Türgi* [suurkoda], nr 23763/94, punkt 104 *et seq.*, EIK 1999-IV, ja *Gül vs. Türgi*, nr 22676/93, punkt 89, 14. detsember 2000). Uurimises esinevad mis tahes puudused, mis kahjustavad vigastuse tekkimise põhjuse või vastutavate isikute kindlakstegemist, kujutavad endast võimalikku vastuolu kehtiva standardiga (vt muu hulgas *Mikheyev*, eespool viidatud, punkt 108).

(ii) Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

138. Pöördudes tagasi käesoleva kohtuasja juurde, märgib EIK, et kaebaja esitas prokuratuurile kaebuse, et vanglaametnikud olid kasutanud tema suhtes vägivalda, fikseerinud ta rahustusvoodisse ja kasutanud käeraudu. Prokuratuur keeldus kriminaalmenetluse algatamisest. Kaebaja kaebust uurisid kahe astme prokurörid. Esiteks uuris seda Lõuna Ringkonnaprokuratuur ja seejärel Riigiprokuratuur. Kaebaja üritas Riigiprokuratuuri otsuse peale esitada kaebuse ka ringkonnakohtusse. Kuid vastava kaebuse pidi esitama advokaat ja ringkonnakohus ei rahuldanud kaebaja taotlust saada sellel eesmärgil riigi õigusabi, kuna kohus leidis, et kaebus ei ole perspektiivikas. Riigikohus jagas seda arvamust.

139. EIK märgib, et prokurörid tuginesid kaebaja kirjalikele ütlustele ja distsiplinaarmentluste materjalidele seoses 22. ja 23. oktoobri 2009. aasta sündmustega. Viimati nimetatud materjalid sisaldasid distsiplinaarmentluste protokolle ja vahejuhtumites osalenud vanglaametnike kirjalikke ütlusi ning kaebaja kirjalikke seisukohti. Lisaks sisaldasid need akti nr 57 ohjeldusmeetmete kohaldamise kohta ja 23. oktoobri 2009. aasta meditsiinilist aruannet.

140. Meditsiinilise aruande kohta märgib EIK, et see on väga lühike, sisaldades üksnes lühikest kirjeldust kaebaja vigastustest, ilma igasuguse arvamusega nende võimalike põhjuste kohta. Kuid EIK märgib, et kaebaja ei vaidlustanud kordagi aruande paikapidavust ega väitnud, et osa vigastusi oli jäänud kirja panemata. Lisaks ei ole antud juhul vaidlust selle üle, et kaebaja võis saada meditsiinilises aruandes nimetatud vigastused tema suhtes jõe kasutamise käigus 23. oktoobril 2009. Ringkonnaprokuröri otsuses märgiti ka seda, et kaebaja võis saada nimetatud vigastused tema vastupanu mahasurumise käigus, kui ta keeldus täitmast vanglaametnike seaduslikke korraldusi.

141. EIK märgib veel, et kuigi mitmetel juhtudel võib eelistada seda, et uurija või prokurör küsitleb kõne all olevates sündmustes osalenud isikuid isiklikult (vt nt *Vanfuli vs. Venemaa*, nr 24885/05, punkt 81, 3. november 2011), ei arva EIK, et selle tegemata jätmise käesoleval juhul viis kiirete järeldusteni või läbimõtle mata keeldumiseni algatada kriminaalmenetlust. Uurimisasutuste käsutuses olevate menetlustoimingute valikut tuleb hinnata konkreetse juhtumi kindlate asjaolude valguses. EIK märgib, et käesoleval juhul ei erinenud sündmuste kirjeldused kaebaja ja vanglaametnike kirjalikes ütlustes olulisel määral. Peamine erinevus tundub olevat kaebaja keelekasutuse kirjeldamises, kui ta väljendas oma rahulolematust. Kaebaja ei eitanud, et ta oli keeldunud täitmast korraldust lasta panna endale käeraud. Sellele vastuseks vanglaametnike poolt kasutatud jõud – isegi kui lähtuda kaebaja kirjeldusest sündmuste kohta – ei tundu olevat olnud ebaproportsionaalne. Tundub, et kaebaja kaebuse tuumaks oli väide, et tema fikseerimine rahustusvoodisse ning jõu ja käeraudade kasutamine olid iseenesest õigusvastased. Riigiprokuratuur ei jaganud seda arvamust ja leidis, et ametnikud olid toiminud õiguspäraselt.

142. Lisaks tundub, et oma kaebuses Riigiprokuratuurile Ringkonnaprokuratuuri otsuse peale kaebas kaebaja, et ringkonnaprokurör oli tuginenud üksnes vanglaametnike kirjeldustele, et teda ei küsitletud ja et talle ei võimaldatud õigusabi. Näib, et kaebaja ei väitnud, et oleks vaja küsitleda täiendavaid tunnistajaid või teha muid menetlustoiminguid. Sellele vastuseks märkis riigiprokurör, et kaebaja seisukoht oli esitatud tema kaebuses ja seda ei jäetud tähelepanuta. Kuid prokuröri käsutuses olevate materjalide põhjal ei olnud alust algatada kriminaalmenetlust.

143. EIK leiab, et mitte miski ei viita nagu oleksid prokurörid hinnanud nende käsutuses olnud materjale meelevaldselt. Lisaks tegutsesid prokuratuurid piisavalt kiiresti.

144. Lisaks märgib EIK, et kriminaaluurimine ei olnud ainuke kaebajale kättesaadav õiguskaitsevahend. Ta esitas kaebuse ka halduskohtusse enda rahustusvoodisse fikseerimise ning jõu ja käeraudade kasutamise peale, kuid loobus nendest hiljem, kuigi halduskohtumenetluse tulemus ei olnud uurimisasutuste järeldustega ette kindlaks määratud.

145. Võttes arvesse kohtuasja asjaolusid, ei saa EIK järeldada, et prokuratuuri läbi viidud uurimine kõne all olevate vahejuhtumite osas rikkus konventsiooni artiklis 3 sätestatud uurimiskohustust.

146. Eeltoodust tulenevalt ei ole konventsiooni artiklis 3 sätestatud uurimiskohustust rikutud.

IV. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE KINNIPIDAMISTINGIMUSTEGA SEOTUD KAEBUSTE OSAS

147. Kaebaja kaebas, et ta ei saanud pöörduda kohtusse nõudega mittevaralise kahju saamiseks, mis väidetavalt oli tekitatud alandavate kinnipidamistingimustega, kuna tal puudusid vahendid riigilõivu tasumiseks. Ta tugines konventsiooni artikli 6 lõikele 1, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste [---] üle otsustamisel õigus õiglasele [---] kohtumenetlusele [---] kohtus.“

148. Riik vaidles sellele vastu.

A. Vastuvõetavus

149. EIK märgib, et kaebus ei ole selgelt põhjendatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Sellest tulenevalt peab kaebuse tunnistama vastuvõetavaks.

B. Sisu

1. Poolte seisukohad

150. Kaebaja kaebas, et tal puudus võimalus pöörduda kohtusse, kuna tal ei olnud vahendeid nõutava riigilõivu tasumiseks. Kaebus puudutas kolme eraldi halduskohtumenetlust, mida ta soovis algatada enda kinnipidamistingimuste peale vangistuse erinevatel aegadel erinevates kartserites Tallinna Vanglas.

151. Riik väitis, et riigilõivu tasumine oli üks kohtusse pöördumise eeltingimustest ja et ei ole mingit põhjust kahelda selle õigustatuses. Sellised kohtusse pöördumise õiguse piirangud on õigustatud, kui need kaitsevad kas teise menetlusosalise seaduslikke huvisid tagastamatute kohtukulude tekkimise vastu või kohtusüsteemi põhjendamatute kaebuste eest. Riik märkis, et lõivu sisseviimist on arutatud ka Euroopa Inimõiguste Kohtu menetlusega seoses.

152. Riik rõhutas, et Eesti õigusaktid näevad ette riigilõivu tasumisest vabastamise või selle vähendamise teatud alustel. Riigilõivu tasumisest vabastamise eeltingimus on maksejõuetus koos nõudega, et kaebusel peab olema mingi perspektiiv. Riik väitis, et käesoleval juhul ei olnud kaebaja kaebusel erilist perspektiivi. Kohtud olid põhjalikult analüüsinud kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamise praktilisust ja õigustatust, olid hinnanud konkreetsete kaebuste asjaolusid ning leidnud, et kaebustel ei ole perspektiivi. Järelikult oli kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamisest keeldumine proportsionaalne ja kooskõlas konventsiooni artikli 6 lõikega 1. Riik rõhutas, et kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamise taotlust oli uuritud kolmes kohtuastmes ja Riigikohus oli vabastanud ta kaitsjoni tasumisest ning küsinud iga kord vastustaja arvamust. Seega oli kaebaja saanud teostada oma kaebeõigust kuni kõrgeima kohtuni ja see kohus leidis, et ta peab tasuma riigilõivu, kui ta soovib, et tema kaebuste menetlemisega jätkataks.

153. Riik viitas ka juhtumitele, kus kaebaja oli vabastatud riigilõivu tasumisest, kuid ta loobus oma kaebustest (nt haldusasjad nr 3-09-2774, 3-09-2951 ja 3-09-3063, vt punkt 78 ülal).

154. Riigilõivu summa osas märkis riik, et riigilõiv kaebaja nõude eest („mittevaralise kahju hüvitamine kohtu äranägemisel“) oli 1000 Eesti krooni (64 eurot). Kuid kaebaja oleks võinud valida teist liiki nõude, mille puhul riigilõiv

oleks olnud väiksem, nt kaebus toimingu õiguspärasuse tuvastamiseks (80 Eesti krooni (5 eurot)) või mittevahalise kahju nõue kindla summa saamiseks. Viimasel juhul oleks riigilõiv 3000 Eesti krooni (191 euro) suuruse nõude korral olnud 90 Eesti krooni (6 eurot) (vt ka asjassepuutuvad õigusaktid, punkt 79 ülal).

155. Kuna lisaks sellele oli kõne all oleva nõude esitamise tähtaeg kolm aastat, oleks kaebaja saanud koguda raha riigilõivu tasumiseks. Selle asemel otsustas ta kulutada raha vangla poes (nt 359,50 Eesti krooni (23 eurot) 17. septembril 2007).

156. Riik märkis kokkuvõtteks, et riigilõivu vähendamine ja selle tasumisest vabastamine on sätestatud seaduses ja seda kasutatakse praktikas. Kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamisest keeldumise osas tugines riik riigisiseste kohtute hinnangule, mille kohaselt kaebaja puhul ei esinenud ühtegi vabastamise põhjust. Seetõttu oli riigilõivu tasumise kohustus haldusasjades nr 3-07-1000, 3-07-1624 ja 3-07-2318 õigustatud ja proportsionaalne ning kooskõlas konventsiooni artikli 6 lõikega 1. Kaebaja kohtusse pöördumise õigust ei olnud konventsiooni alusel põhjendamatult piiratud.

2. EIK hinnang

(a) Üldpõhimõtted

157. EIK kordab, et konventsiooni artikli 6 lõige 1 sisaldab „kohtusse pöördumise õigust“, mille üheks aspektiks on õigus algatada menetlust tsiviilasjades (vt nt *Golder vs. Ühendkuningriik*, 21. veebruar 1975, punkt 36, seeria A nr 18, ja *Z jt vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 29392/95, punkt 91, EIK 2001-V). Ei ole mingit kahtlust, et konventsiooni artikli 6 lõige 1 laieneb tsiviilõigusliku kahju hüvitamise nõudele seoses väärkohtlemisega, mille on väidetavalt pannud toime riigiametnikud (vt *Tomasi vs. Prantsusmaa*, 27. august 1992, punktid 121 ja 122, seeria A nr 241-A, ja *Aksoy vs. Türgi*, 18. detsember 1996, punkt 92, *Reports* 1996-VI) või seoses vanglaasutuste tegevusega (vt *mutatis mutandis Skorobogatykh vs. Venemaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 37966/02, 8. juuni 2006, ja *Artyomov vs. Venemaa*, nr 14146/02, punkt 197, 27. mai 2010).

158. Konventsiooni artikli 6 lõikega 1 tagatud kohtusse pöördumise õigus ei ole absoluutne. Sellele võib kohaldada vihjamisi lubatud piiranguid, kuna kohtusse pöördumise õigus peab oma olemuse tõttu olema reguleeritud riigi poolt. Selles osas on konventsiooniosalistel riikidel teatud hindamisõigus, kuigi konventsiooni nõuete täitmise üle teeb lõpliku otsuse EIK. Peab olema kindel, et kohaldatud piirangud ei piira ega vähenda isiku kohtusse pöördumise õigust sellisel viisil ega sellises ulatuses, mis rikuks nimetatud õiguse põhiolemust. Lisaks ei ole piirang konventsiooni artikli 6 lõikega 1 kooskõlas, kui sellel ei ole seaduslikku eesmärki ning kui rakendatud meetmed ja soovitud eesmärk ei ole omavahel proportsioonis (vt *Z jt v. Ühendkuningriik*, eespool viidatud, punkt 93, ja *Liechtensteini vürst Hans-Adam II vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 42527/98, punkt 44, EIK 2001-VIII).

159. EIK on leidnud, et lõivude summad, mida hinnatakse iga kohtuasja konkreetsete asjaolude valguses, sh kaebaja suutlikkus lõive tasuda ja menetlusetapp, milles piirangut rakendatakse, on tegurid, mis on määrava tähtsusega otsustamisel,

kas isik sai teostada kohtusse pöördumise õigust või mitte või kas nõutavate lõivude summa tõttu on kohtusse pöördumise õiguse põhiolemust rikutud (vt *Kreuz vs. Poola*, nr 28249/95, punkt 60, EIK 2001-VI, ja *Georgel ja Georgeta Stoicescu vs. Rumeenia*, nr 9718/03, punkt 69, 26. juuli 2011).

(b) Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

160. Käesoleva kohtuasja juurde pöördudes ei ole EIK-l põhjust kahelda kõne all oleva riigilõivu tasumise nõude seaduslikus eesmärgis. Sellised lõivud aitavad rahastada kohtusüsteemi, samuti tagada selle korralik toimimine, piirades põhjendamatute kaebuste arvu.

161. EIK märgib, et kaebajalt nõutud lõivud – mis võrdub 64 euroga – ei tundu iseenesest olevat kõrged. Need summad moodustavad umbes veerandiku riiklikust igakuisest töötasu alammäärast kõne all oleval ajal (vt punkt 92 ülal). Sellele vaatamata peab EIK selgitama välja kaebaja tegeliku suutlikkuse tasuda neid summasid kohtuasja konkreetsete asjaolude valguses, samuti kaebaja võimalused olla vabastatud lõivude tasumisest, et hinnata, kas need takistasid kaebajat kohtusse pöördumise õiguse teostamisel.

162. EIK märgib siinkohal, et kaebaja kandis kõne all oleval ajal vanglakaristust. Ta ei töötanud vanglas ning nähtavasti ei olnud tal mingit sissetulekut peale juhusliku rahalise toetuse, mida ta sai väljastpoolt vanglat. EIK on võtnud arvesse riigi väidet, et isegi kui kaebajal ei olnud piisavalt raha ajal, mil ta otsustas kaebused esitada, oleks ta võinud seda raha aja jooksul koguda. Riik tõi välja, et kaebaja käsutuses oli olnud teatud rahasumma veidi aega pärast kaebuste esitamist, kuid ta eelistas kulutada selle raha vangla poes. EIK leiab, et kaebaja käsutuses oli teatud tagasihoidlik rahasumma, kuid sellest ei piisanud kõne all olevate lõivude tasumiseks.

163. Samuti märgib EIK, et riigi arvates oleks kaebaja saanud summat vähendada, kui ta oleks valinud teist liiki kaebuse (toimingute õigusvastasuse kindlakstegemiseks) või nõudnud hüvitiseks konkreetse summa. EIK-l ei ole põhjust kahelda, et kaebajal võisid sellised valikud tõesti olla. Kuid pidades silmas seda, et kaebaja kaebused puudutasid tema õiguse mitte olla allutatud ebainimlikele ja alandavatele kinnipidamistingimustele (konventsiooni artikkel 3) väidetavat rikkumist, kordab EIK, et mittevaralist kahju on sellistel asjaoludel raske hinnata selle olemuse tõttu, ja sellest tulenevalt ei saa kaebajat süüdistada selles, et ta jättis hüvitise summa kohtu otsustada (vrd *Stankov vs. Bulgaaria*, nr 68490/01, punkt 62, 12. juuli 2007). Eeltoodud põhjustel ei leia EIK, et kaebajat saaks kritiseerida seetõttu, et ta otsustas esitada sellise kaebuse nagu ta esitas.

164. Kuid suutmatus tasuda nõutud riigilõivu ei kujutanud endast kaebaja kohtusse pöördumise õiguse absoluutset takistust. Kaebaja oleks võinud taotleda – ja seda ta ka tegi – vabastust lõivu tasumisest riigi õigusabi regulatsiooni raames. Seetõttu uuribki EIK nüüd seda menetlust, milles käsitleti kaebaja taotlusi riigilõivu tasumisest vabastamiseks.

165. EIK märgib selles osas, et kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamise otsustasid kohtud, vastavad määrused olid põhjustatud ja kaebaja võis esitada nende

peale määruskaebusi (vt võrdluseks ja vastanduseks *Bakan vs. Türgi*, nr 50939/99, punkt 76, 12. juuni 2007). Kaebaja taotlusi riigilõivu tasumisest vabastamiseks vaadati läbi kolmes kohtuastmes ning esimese ja teise astme kohtud tegid põhistatud määrused, kuid Riigikohus keeldus määruskaebusi menetlusse võtmast. Lisaks võimaldasid õigusaktid ja kohtupraktika riigilõivu teatud tingimustel vähendada või vabastada selle tasumisest täielikult (vt vastandusena *Stankov*, eespool viidatud, punkt 64). EIK leiab, et need elemendid olid olulisteks tagatisteks kaebaja jaoks.

166. Lisaks omistab EIK tähtsust asjaolule, et erinevalt paljudest teistest menetletud kohtuasjadest hindasid riigisisised kohtud kaebaja kohtuasjades tema kaebuste perspektiivikust ja leidsid, et neil ei ole perspektiivi (vt vastandusena *Teltronic-CATV vs. Poola*, nr 48140/99, punkt 61, 10. jaanuar 2006, ning *Podbielski ja PPU Polpure vs. Poola*, nr 39199/98, punkti 65 lõpp, 26. juuli 2005). Vastab tõele, et kaebaja kohtuasjas otsustati riigilõivude küsimus menetluse ettevalmistavas staadiumis kaebaja kirjalike seisukohtade alusel, mis tähendas, et tema kaebusi ei vaadatud kunagi läbi sisuliselt (vrd *Weissman jt vs. Rumeenia*, nr 63945/00, punkt 42, EIK 2006-VII (väljavõtted), ja *Bakan*, eespool viidatud, punkt 78). Kuid EIK nõustub, et eelhindang kaebuse perspektiivile ei saa sisaldada asjaolude tuvastamist samal viisil ja samas ulatuses nagu põhimenetluses. Lisaks märgib EIK, et halduskohus leidis, et mittevaraline kahju, mida kaebaja väidetavalt kannatas, oli küsitav (vt punkt 17 ülal), ning et ringkonnakohus leidis, et isegi kui eeldada, et kõik kaebaja poolt väidetu on tõendatud, siis on küsitav see, kas talle tekitati selline mittevaraline kahju, mis kuuluks rahaliselt hüvitamisele (vt punkt 18 ülal). Riigikohus nõustus sisuliselt alamaste astmete kohtute leituga ning keeldus kaebaja kaebuste läbivaatamisest. Niisiis sai kaebaja esitada kahele edasikaebeinstantsile oma väited alama astme kohtute keeldumise peale võimaldada vabastust. Korrates, et ei ole EIK ülesanne asendada riigisiseste kohtute hinnang enda omaga (vrd *Bakan*, eespool viidatud, punkt 76), leiab EIK, et kaebaja riigilõivu tasumisest vabastamise taotluste läbivaatamise menetlus pakkus talle piisavalt garantiisid ja et tema õigust pöörduda kohtusse ei piiratud ebaproportsionaalselt.

167. Eeltoodust tulenevalt ei ole konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud.

V. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE KAEBAJA TÄIELIKU LÄBIOTSIMISEGA SEOTUD KAEBUSE OSAS

168. Kaebaja kaebas oma kohtusse pöördumise õiguse rikkumise üle seoses tema kaebusega täieliku läbiotsimise kohta 26. mail 2009. Ta tugines konventsiooni artikli 6 lõikele 1.

169. Riik vaidles sellele vastu.

A. Vastuvõetavus

170. EIK märgib, et kaebus ei ole selgelt põhjendatav konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetav ka muudel alustel. Sellest tulenevalt peab kaebuse tunnistama vastuvõetavaks.

B. Sisu

1. Poolte seisukohad

171. Kaebaja kaebas, et tal ei olnud võimalik pöörduda kohtusse seoses 26. mail 2009 toimunud täieliku läbiotsimisega, mis kujutas endast alandavat kohtlemist ja tema õiguse eraelu puutumatusse austamisele rikkumist. Kuigi ta oli enne halduskohtusse pöördumist esitanud kaebusi vangla juhtkonnale, keeldus kohus tema kaebust läbi vaatamast, kuna leidis, et kaebaja ei olnud järginud kohustuslikku korda, mille kohaselt pidi asja eelnevalt kohtuväliselt menetlema. Kohus tegi seda kontrollimata, kas kaebaja oli tegelikult kõrvaldanud kohtuvälise menetluse kaebuses esinenud puudused.

172. Riik väitis, et kohtusse pöördumise õigus ei ole absoluutne, vaid sellele võib kohaldada piiranguid. Eesti seadusandluse kohaselt peab kinnipeetav kõigepealt esitama kaebuse vanglale või Justiitsministeeriumile ning alles seejärel võib esitada kaebuse halduskohtusse. Kui kaebaja ei kõrvalda esimeses kaebuses esinenud puudusi ettenähtud aja jooksul, ei ole tal õigust esitada samas asjas kaebust halduskohtusse.

173. Riigi arvates võimaldas nimetatud kord lahendada selliseid asju ja heastada rikkumisi kõige madalamal võimalikul tasemel kiiresti ja tasuta. See tähendas ka kohtu väiksemat töökoormust. Samal ajal ei piiratud kinnipeetava õigust pöörduda kohtusse – kui kinnipeetav ei nõustunud vangla juhtkonna või Justiitsministeeriumi otsusega, võis ta esitada kaebuse halduskohtusse. Seega oli kohtueelse menetluse nõue praktiline ja proportsionaalne.

174. Riik märkis, et kaebaja taotlus hüvitise saamiseks sisaldas puudusi põhjenduste osas ja et kaebaja ei suutnud puudusi kõrvaldada vangla juhtkonna sätestatud tähtaja jooksul. Sellest tulenevalt pidi Tartu Vangla tagastama taotluse otsust tegemata. Kuna taotleja ei täitnud kohtuvälise menetluse nõuet, tagastasid kohtud tema kaebused neid läbi vaatamata. Riik rõhutas, et seda seisukohta jagasid nii ringkonnakohus kui ka Riigikohus.

2. EIK hinnang

175. EIK kohtusse pöördumise õiguse kohta kohtupraktikas välja kujunenud asjakohased põhimõtted on kokku võetud punktides 157 kuni 159 ülal. Käesoleva kohtuasja kontekstis kordab EIK, et ei ole EIK ülesanne asendada riigisiseseid kohtuid. See on peamiselt riigi ametivõimude, eelkõige kohtute ülesanne lahendada riigisisese õiguse tõlgendamise probleeme. EIK ülesanne on kontrollida, kas vastava tõlgendamise tagajärjed on kooskõlas konventsiooniga (vt hiljuti *Nejdet Şahin ja Perihan Şahin vs. Türgi* [suurkoda], nr 13279/05, 20. oktoober 2011, punkt 49, edasiste viidetega). Lisaks on EIK mitmes kohtuasjas leidnud, et menetluskorra eriti range tõlgendamine kohtute poolt on võtnud kaebajatelt nende õiguse pöörduda kohtusse (vt *mutatis mutandis* ja muu hulgas *Běleš jt vs. Tšehhi Vabariik*, nr 47273/99, punktid 51 ja 69, EIK 2002-IX; *Efstathiou jt vs. Kreeka*, nr 36998/02, punkt 33, 27. juuli 2006; *Kemp jt vs. Luxembourg*, nr 17140/05, punkt 59, 24. aprill

2008; *Reklos ja Davourlis vs. Kreeka*, nr 1234/05, punkt 28, 15. jaanuar 2009; ning *RTBF vs. Belgia*, nr 50084/06, punkt 74, 29. märts 2011).

176. EIK märgib, et käesolevas kohtuasjas oli vangla juhtkond arvamusel, et kaebaja kaebuses esines puudusi, mida kaebaja ei kõrvaldanud pärast seda, kui tema tähelepanu nendele juhti. EIK märgib siiski, et kaebaja tõi kaebuses esile oma hüvitisenõude faktilised ja õiguslikud alused – ta nõudis hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tekitati alandava kohtlemise ja tema õiguse eraelu puutumatus austamisele rikkumisega täieliku läbiotsimise näol 26. mail 2006. Oma nõude esitamisel tugines ta põhiseaduse asjakohastele sätetele. Isegi kui saab öelda, et põhjalikum õiguslik analüüs kaebaja kaebuses oleks olnud eelistatum ja see oleks kergendanud kaebuse läbivaatamist, märgib EIK siinkohal, et kaebaja oli karistust kandev kinnipeetav, kelle emakeel oli vene keel ja kes kaebas sekkumise üle oma intiimsesse tsooni. EIK leiab, et antud asjaoludel oli tema kaebuse sisu uurimata jätmine ja edasise kaebuse kohtusse esitamise keelamine vähemalt küsitav.

177. Sellele järgnenud kaebaja kaebuste menetlemise kohta kohtutes, kuhu ta ikkagi pöördus, märgib EIK, et kohtud tõid oma määrustes lihtsalt välja selle, et kaebaja ei olnud täitnud kohtueelse menetluse läbimise nõuet, ilma analüüsivõtmata seda, kas tema vangla juhtkonnale esitatud kaebuses ja selle lisades tõepoolest esines puudusi. Näib, et kohtud piirdusid oma uurimistegevuses vangla juhtkonna hinnangu heakskiitmisega. EIK leiab, et sellise kitsendava lähenemisega võimaldasid kohtud vangla juhtkonnal otsustada, kas kohus peaks vaatama läbi kaebuse vangla juhtkonna otsuse peale.

178. EIK arvates on selline kohtusse pöördumise õiguse piirang ebaproportsionaalne ja kahjustab nimetatud õiguse peamist olemust.

179. Eeltoodust tulenevalt on konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud.

VI. KONVENTSIOONI ARTIKLITE 3 ja 8 VÄIDETAV RIKKUMINE SEOSSES TÄIELIKU LÄBIOTSIMISEGA 26. MAIL 2009

180. Kaebaja kaebas, et tema täielik läbiotsimine 26. mail 2009 kujutas endast alandavat kohtlemist ja tema õiguse eraelu puutumatus austamisele rikkumist. Ta tugines konventsiooni artiklitele 3 ja 8, mis on sõnastatud järgmiselt:

Artikkel 3

„Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.“

Artikkel 8

„1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust.

2. Ametivõimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.“

A. Poolte seisukohad

181. Kaebaja kaebas enda täieliku läbiotsimise peale 26. mail 2009, kui ta naasis halduskohtu istungilt. Ta väitis, et seitsmest sama sõidukiga vanglasse tagasi toimetatud kinnipeetavast oli tema ainuke, kes otsiti sellisel viisil läbi. Läbiotsimine rikkus tema õigust eraelu puutumatusse austamisele, kuna see teostati alandaval viisil ja viie tema üle naernud vanglaametniku juuresolekul. Kaebaja leidis, et tema inimväärikust alandati kättemaksuks selle eest, et ta seisis oma õiguste eest halduskohtus.

182. Riik väitis, et kaebaja läbiotsimine tema vanglasse naasmisel oli toimunud seaduslikul alusel. Sellel oli seaduslik eesmärk tagada julgeolek ja kord vanglas. Riik juhtis tähelepanu sellele, et kaebaja oli korduvalt tabatud vanglas keelatud esemete valdamiselt, mille eest oli talle kohaldatud distsiplinaarkaristusi. Järelikult oli kaebaja täielik läbiotsimine proportsionaalne meede.

183. Riik sedastas, et kaebaja väited selle kohta, et ainult teda otsiti täielikult läbi, ei vastanud tõele ega olnud tõendatud. Riik viitas siinkohal kaebajale edastatud vangla juhtkonna kirjalikule vastusele, milles juhtkond oli keeldunud avaldamast nende isikute nimesid, kelle suhtes teostati rektaalset läbivaatust 26. mail 2009.

184. Kehalise läbiotsimise teostamise osas leidis riik, et tuharate laialitõmbamine iseenesest ei nõudnud arsti juuresolekut, sest kui kinnipeetav teeb seda vabatahtlikult – nagu toimus ka kaebaja puhul –, ei rikuta tema kehalist puutumatus. Arsti juuresolek muutus vajalikuks alles siis, kui tekkis vajadus kehaõõnsuste läbiotsimiseks või meditsiinilise varustuse kasutamiseks. Kuid kaebaja puhul oli arst kaasatud kaebaja taotlusel ja edasised protseduurid viis läbi nimetatud arst. Riik väitis, et Tartu Vanglas ei olnud ühtegi meessoost arsti ja seepärast ei olnud võimalik, et kaebaja rektaalse läbiotsimise viiks läbi kaebajaga samast soost arst. Kõik ülejäänud kohalolijad olid meessoost.

B. EIK hinnang

Vastuvõetavus

185. EIK on juba mitmes kohtuasjas uurinud alasti ja intiimsete kehaliste läbiotsimiste vastavust konventsioonile. EIK on leidnud, et kuigi täielikud läbiotsimised võivad puhuti vajalikud olla vangla julgeoleku tagamiseks või korratuste või kuritegude ennetamiseks, tuleb need läbi viia sobival viisil ja need peavad olema õigustatud (vt *Yankov vs. Bulgaaria*, nr 39084/97, punkt 110, EIK 2003-XII (väljavõtteid); *Valašinas vs. Leedu*, nr 44558/98, punkt 117, EIK 2001-VIII; ja *Iwańczuk vs. Poola*, nr 25196/94, punkt 59, 15. november 2001). Juhul, kui läbiotsimise teostamise viisis esineb alavääristavaid elemente, mis süvendavad olulisel määral protseduuriga kaasnevat vältimatut alandamist, rakendub konventsiooni artikkel 3 – nt kui kinnipeetav oli kohustatud lahti riietuma naissoost vanglaametniku juuresolekul ning tema suguorganeid ja toitu katsuti paljaste kätega (*Valašinas, loc. cit.*) ning kui läbiotsimine viidi läbi nelja valvuri ees, kes

kinnipeetavat mõnitasid ja sõimasid (*Iwańczuk, loc. cit.*). Juhul, kui läbiotsimisel puudub tuvastatud seos vangla julgeoleku säilitamise ja kuritegude või korratuste ennetamisega, võivad tõusetuda küsitavused (vt nt *Iwańczuk*, eespool viidatud, punktid 58 ja 59, milles kaebaja – vahi all peetava, keda süüdistati mittevägivaldsetes kuritegudes – läbiotsimine teostati siis, kui ta soovis kasutada oma hääletamisõigust; *Van der Ven*, eespool viidatud, punktid 61 ja 62, milles täielik läbiotsimine oli süstemaatiline ja kauaaegne praktika ilma veenvate julgeolekuvajadusteta). Kui kõne all olev kohtlemine ei ulatu konventsiooni artikliga 3 keelatud minimaalse raskusastmeni, võib siiski tegemist olla konventsiooni artikli 8 lõike 2 nõuete rikkumisega (vt *Wainwright vs. Ühendkuningriik*, nr 12350/04, 20. september 2006).

186. Käesoleva kohtuasja juurde tagasi tulles märgib EIK kohe alguses, et antud juhul ei tõusetu riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise küsimust eespool tuvastatud kaebaja kaebusega seotud kohtusse pöördumise õiguse rikkumise tõttu (vt punktid 168 kuni 179 ülal).

187. Kuna riigisisised kohtud ei uurinud kaebaja kaebuste sisu, ei ole tema läbiotsimise täpsed asjaolud täiesti selged. Kaebaja kohaselt oli tema seitsmest kinnipeetavast ainuke, kes otsiti alasti läbi nende naasmisel halduskohtu istungilt. Riik vaidles sellele väitele vastu. EIK märgib, et ei tundu olevat mingit vaidlust selle üle, et läbiotsimise jaoks viidi kaebaja selleks otstarbeks ette nähtud ruumi.

188. Läbiotsimise teostamise viisi kohta väitis kaebaja, et tal kästi lahti riietuda ning kükitada ja naalduda ettepoole samal ajal, kui vanglaametnik valmistus kinnastatud käega tema suhtes rektaalse läbivaatuse tegemiseks. Riigi seisukohtadest, mis põhinesid Tartu Vanglast saadud informatsioonil ja mida kaebaja oma vastuses nendele sisuliselt ei vaidlustanud, nähtub, et kaebaja, keda häiris mõte läbiotsimisest, keeldus täitmast korraldust kummarduda ja tõmmata tuharad laiali. EIK järeldab, et isegi kui vastutav vanglaametnik kavatses esialgu läbivaatuse ise sooritada, nagu väitis kaebaja, mõtles ta ilmselt ümber ja soostus rahuldama kaebaja taotluse viia ta arsti juurde. Kaebaja ei väitnud, et rektaalse läbivaatuse sooritasid vanglaametnikud või et aset leidis mis tahes füüsiline kontakt. Mis puudutab kaebaja väidet, et läbivaatuse selle etapi juures viibinud vanglaametnikud mõnitasid teda ja et tema läbivaatust arstikabinetis jälgis kaks vanglaametnikku, siis neid väiteid ei kinnita ükski tõend. Kuid EIK märgib, et kaebaja läbiotsimise kohta koostatud aruandele kirjutas alla viis vanglaametnikku. See vastab kaebaja väitele, et läbiotsimise juures viibis viis vangivalvurit.

189. EIK leiab, et antud juhul ei hõlmanud kaebaja täielik läbiotsimine elemente, mis mitmes varasemas kohtuasjas on andnud EIK-le alust järeldada, et kinnipeetava alasti läbiotsimine kujutas endast alandavat kohtlemist. Sellest tulenevalt märgib EIK, et kaebaja kaebus ei käsitle rutiinset kehaliste läbiotsimiste praktikat nagu kohtuasjades *Ciupercescu vs. Rumeenia* (nr 35555/03, 15. juuni 2010), *Van der Ven* (eespool viidatud), *Lorsé jt vs. Holland* (nr 52750/99, 4. veebruar 2003), ning *McFeeley jt vs. Ühendkuningriik*, (nr 8317/78, komisjoni 15. mai 1980. aasta otsus, Decisions and Reports 20, lk 44) või mitmeid läbiotsimisi nagu kohtuasjades *El Shennawy vs. Prantsusmaa* (nr 51246/08, 20. jaanuar 2011) või *Frérot vs. Prantsusmaa* (nr 70204/01, 12. juuni 2007). Pigem seostub kaebaja kaebus

ühikordse täieliku läbiotsimisega. EIK on tuvastanud ka kaebaja õiguste rikkumise, kui läbiotsimise sooritamise viis sisaldas mõnitavaid elemente, mis süvendasid olulisel määral protseduuriga vältimatult kaasnevat alandust. Siinkohal märgib EIK, et kaebaja otsiti läbi selleks otstarbeks ette nähtud ruumis ja mitte teiste kinnipeetavate juuresolekul (vt vastandusena *Malenko vs. Ukraina*, nr 18660/03, punkt 61, 19. veebruar 2009). Läbiotsimise sooritasid kaebajaga samast soost vanglaametnikud (vrd *Valašinas ja Wiktorko*, mõlemad eespool viidatud). Kuigi kaebaja, nagu kõik kinnipeetavad, oli haavatavas seisundis ametivõimude kontrolli all, ei tundu, et ta oleks olnud väga abitus olukorras (võrdle ja vastanda *Wieser vs. Austria*, nr 2293/03, punkt 40, 22. veebruar 2007, ja *Wiktorko*, eespool viidatud, punktid 53 ja 54). EIK on võtnud arvesse ka riigi väidet, et kaebaja tabati mitmel korral vanglas keelatud esemete valdamiselt ja talle mõisteti mitmeid distsiplinaarkaristusi. Lisaks märgib EIK, et kaebaja käitumine, sh tema korduvad konfliktid vangla juhtkonnaga ja tema suhtumine iseendasse (nt suu kinniõmblemine, vt punkt 13 ülal), tundub olevat andnud ametivõimudele alust pidada teda vanglale keskmisest suuremat julgeolekuriski kujutavaks (vastandusena *Iwańczuk*, eespool viidatud, punkt 52, milles EIK võttis arvesse kaebaja isiksust, tema vaoshoitud käitumist terve kinnipidamise vältel ja asjaolu, et teda ei süüdistatud vägivaldse kuriteo sooritamises ning teda ei oldud enne karistatud). Nimetatud põhjusel ja arvestades seda, et läbiotsimine teostati kaebaja naasmisel vanglasse, on EIK nõus, et ametivõimudel oli piisavalt põhjust otsida kaebaja läbi. EIK ei kahtle, et kõne all olev läbiotsimine põhjustas kaebajale kannatusi, kuid EIK arvates ei ulatunud need konventsiooni artikliga 3 keelatud minimaalse raskusastmeni.

190. EIK leiab, et tegemist on kohtuasjaga, mis kuulub konventsiooni artikli 8 kohaldamisalasse ja mis nõuab nõuetekohast põhistatust nimetatud artikli teise lõike alusel (vrd *Wainwright*, eespool viidatud, punkt 46, ja *Kleuver vs. Norra* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 45837/99, 30. aprill 2002).

191. EIK märgib, et puudub vaidlus läbiotsimise seadusliku aluse osas. EIK nõustub, et läbiotsimise seaduslikuks eesmärgiks oli korratuse ja kuritegude ennetamine. Seega peab EIK järgmiseks tegema kindlaks, kas kõne all olev läbiotsimine, sellisel viisil nagu see teostati, oli oma seadusliku eesmärgi suhtes proportsionaalne.

192. Siinkohal kordab EIK, et kaebaja otsiti läbi viie vanglaametniku juuresolekul. EIK võtab arvesse, et mitme isiku kohalviibimine võis süvendada kaebaja poolt vältimatult kogetud ebamugavust intensiivse sekkumise tõttu tema intiimsesse tsooni ja et olukord võis tekitada kaebajas tunde, et teda mõnitati, kuigi vanglaametnikel selline kavatsus puudus. EIK võtab arvesse ka seda, et rohkema kui ühe vanglaametniku juuresolekut võib pidada väärkohtlemise vältimise tagatisena (vrd *McFeeley*, eespool viidatud) ja kuigi kehalise läbiotsimise juures viibivate vanglaametnike arv peaks olema võimalikult väike, et minimeerida selle protseduuriga vältimatult kaasnevat ebamugavust ja kannatusi, ei ole EIK veendunud, et käesoleval juhul see nii ei olnud. Sellest tulenevalt ja võttes arvesse kaebaja mässulist ning kohati vägivaldset käitumist, leiab EIK, et viie vanglaametniku viibimine kaebaja alasti läbiotsimise juures ei kujutanud endast

ebaproportsionaalset sekkumist kaebaja õigusesse eraelu puutumata austamisele. Mis puudutab kaebaja väidet, et tema läbivaatus arstikabinetis toimus kahe valvuri vaateväljas, leiab EIK, eeldades, et nimetatud väide vastab tõele, et puudus selge põhjus pidada kaebajat arstikabinetis vähem ohtlikuks, ning märgib, et protseduuri juures viibivate valvurite arvu vähendati sellest hoolimata. Sellest tulenevalt leiab EIK, et selles osas ei olnud tegemist ebaproportsionaalse sekkumisega kaebaja õigusesse tema eraelu puutumata austamisele.

193. Antud asjaoludel leiab EIK, et kaebuse see osa on ilmselgelt põhjendamatu ja tuleb jätta läbi vaatamata vastavalt konventsiooni artikli 35 lõike 3 punktile a ja lõikele 4.

VII. MUUD KONVENTSIOONI VÄIDETAVAD RIKKUMISED

194. Kaebaja esitas veel mitmeid kaebusi konventsiooni artiklite 1, 3, 6, 8, 13 ja 14 alusel. Kuid võttes arvesse kõiki EIK käsutuses olevaid materjale EIK jurisdiktsiooni alla kuuluvas ulatuses, leiab EIK, et ei ole toimunud nimetatud sätete rikkumist. Eeltoodust tulenevalt tuleb kaebus selles osas kui ilmselgelt põhjendamatu jätta läbi vaatamata vastavalt konventsiooni artikli 35 lõike 3 punktile a ja lõikele 4.

VIII. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

195. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle protokolle on rikutud ja konventsiooniosalise õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajaduse korral määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.“

A. Kahju

196. Kaebaja nõudis mittevahalise kahju eest 80 000 eurot.

197. Riik väitis, et kaebaja oleks võinud väidetava kahju eest nõuda hüvitist riigisisestes kohtutes ja riigisisese õiguse alusel.

198. Lisaks leidis riik, et kaebaja nõue on põhjendamatu ja ebamõistlik. Riik oli arvamisel, et kui EIK peaks tuvastama kaebaja õiguste rikkumise, oleks rikkumise tuvastamine piisav õiglase hüvituse. Kui EIK peaks siiski otsustama mõista välja mittevahalise kahju hüvitise, palus riik EIK-l määrata mõistlik summa.

199. Mis puudutab riigi väidet, et kaebaja oleks saanud nõuda hüvitist riigisisese õiguse alusel, siis EIK kordab, et kaebaja, kes on juba edutult ammandanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid enne EIK-i pöördumist kaebusega oma õiguste rikkumise kohta, ei ole kohustatud seda tegema teist korda EIK-lt õiglase hüvitise saamiseks (vt *De Wilde, Ooms ja Versyp vs. Belgia* (artikkel 50), 10. märts 1972, punkt 16, seeria A nr 14, ja hilisem *Jalloh vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 54810/00, punkt 129, EIK 2006-IX). Vastavalt eeltoodule puuduvad EIK-l takistused vastava hüvitise määramiseks.

200. EIK leiab, kaebaja on kandnud mittevarealist kahju, mida ei saa hüvitada üksnes rikkumise tuvastamisega. Pidades silmas käesoleva kohtuasja asjaolusid ja tehes otsuse õiglasel alusel, mõistab EIK kaebajale 10 000 eurot mittevarealise kahju eest ja sellele lisanduvad võimalikud maksud nimetatud summalt.

B. Kulud

201. Kuna kaebaja ei esitanud ühtegi kohtukulu nõuet, ei mõista EIK selles osas välja mingit hüvitist.

C. Viivis

202. Kohus peab kohaseks viivise määra seostamist Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääraga, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra.

EELTOODUST LÄHTUVALT KOHUS

1. *otsustab* ühehäälselt kaebused liita;
2. *tunnistab* ühehäälselt vastuvõetavaks kaebused seoses:
  - väidetava väärkohtlemisega 22. ja 23. oktoobril 2009 ning selle tõhusa ja põhjaliku uurimise teostamata jätmisega;
  - kohtusse pöördumise võimaluse puudumisega seoses kaebaja kinnipidamistingimusi puudutavate kaebustega;
  - kohtusse pöördumise võimaluse puudumisega seoses 26. mail 2009 toimunud kaebaja täielikku läbiotsimist puudutava kaebusega;
3. *tunnistab* ühehäälselt ülejäänud kaebused vastuvõetamatuteks;
4. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artiklit 3 on rikutud kaebaja fikseerimisel rahustusvoodisse 22. oktoobril 2009;
5. *leiab* kuue poolthäälega, et konventsiooni artiklit 3 ei ole rikutud jõu ja käeraudade kasutamisel 23. oktoobril 2009;
6. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artiklit 3 ei ole rikutud osas, mis puudutab kaebaja väärkohtlemise väidete uurimise tõhusust ja põhjalikkust;
7. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei ole rikutud osas, mis puudutab kaebaja õigust pöörduda oma kinnipidamistingimuste peale esitatud kaebustega kohtusse;

8. *leiab* ühehäälselt, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 on rikutud osas, mis puudutab kaebaja õigust pöörduda kohtusse kaebusega tema suhtes 26. mail 2009 toimunud täieliku läbiotsimise peale;
9. *leiab* ühehäälselt,
- (a) et vastustajariik peab kaebajale maksma kolme kuu jooksul kohtuotsuse jõustumise päevast vastavalt konventsiooni artikli 44 lõikele 2 mittevaralise kahjuna 10 000 (kümme tuhat) eurot ja sellele lisanduvad võimalikud maksud;
  - (b) et alates eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summalt maksta lihtviivist määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra;
10. *jätab* ühehäälselt rahuldamata kaebaja ülejäänud õiglase hüvituse nõuded.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 29. mail 2012 vastavalt kohtureeglite 77. reegli lõigetele 2 ja 3.

André Wampach
sekretäri asetäitja

Nina Vajić
esinaine

Kooskõlas konventsiooni artikli 45 lõikega 2 ja kohtureeglite 74. reegli lõikega 2 on käesolevale kohtuotsusele lisatud kohtunik N. Vajić'i eriarvamus.

N.A.V.
A.M.W.

KOHTUNIK VAJIC'I ERIARVAMUS

Ma ei nõustu enamuse arvamusega, et konventsiooni artiklit 3 ei ole rikutud seoses jõu kasutamisega kaebaja suhtes talle käeraudade panemisel 23. oktoobril 2009.

Kinnipeetavad keelduvad tihti vangivalvurite korraldustele allumast nagu tegi ka kaebaja, kui ta keeldus täitmast korraldust lasta panna endale käeraud. Vangivalvurid, kes on saanud spetsiaalse väljaõppe selliste olukordadega toimetulemiseks, peaksid suutma oma korraldusi ellu viia ilma kinnipeetavate peksmise või muu väärkohtlemiseta, isegi juhtudel, kui nad on sunnitud kasutama mõningast füüsilist jõudu, et tulla toime kinnipeetava määratseva käitumisega. See vastab tõele eriti olukorras nagu antud juhul, mille jaoks neil on võimalus valmistuda ja teha eelnevaid plaane (mis sisaldaksid ka vajaminevate ametnike arvu, sobivat varustust jm).

Kuid füüsiline vastasseis, mille käigus kaebajale tekkis marrastus vasaku silma kõrvale ja neli sinakat jälge kaelale (vt otsuse punkt 132) toimus füüsilise jõu kasutamisega ning ei tundu olevat tuvastatud, et füüsiline jõud sellisel määral oli tõepoolest rangelt vajalik. Kaebaja isiksus ja temaga seotud vahejuhtumid olid vanglaametnikele hästi teada ning nad oleksid pidanud andma endast parima, et vältida füüsilist vastasseisu olukorras, milles nad oleksid pidanud seda ette nägema. Asjaolu, et vanglaametnikud ei kasutanud kumminuiasid ega muud aktiivse kaitse varustust, vaid kasutasid pigem kilpe, ei muuda midagi oluliselt. Lisaks vanglaametnike kaitsmiseks rakendatud ettevaatusabinõudele – maskid ja kilbid (vt punktid 65 ja 133) – oleks vanglaametnikelt võinud oodata ka sammude astumist kaebajale vigastuste tekitamise vältimiseks.

Kaebaja lükati kilpidega vastu aknavõret ja suruti maha (vt punkt 133) ning selle käigus sai kaebaja vigastusi, mida hiljem kinnitati ka meditsiinilises aruandes. Lisaks leidis vahejuhtum aset vahetult pärast ühe teise ohjeldusmeetme kasutamist kaebaja suhtes, nimelt pärast tema fikseerimist rahustusvoodisse kella 10:40-st kuni kella 19:30-ni eelmisel päeval, mille osas on tuvastatud konventsiooni artikli 3 rikkumine.

Eeltoodust tulenevalt leian, et rikutud on konventsiooni artiklit 3 seoses ebainimliku kohtlemisega 23. oktoobril 2009 aset leidnud vahejuhtumi käigus.

Viimaseks sooviksin teha ühe märkuse väljaspool kõne all olevat vahejuhtumit, kuna minu arvates on üsna üllatav, et vanglaametnikud reageerisid korduvalt arvukatele määratsemise juhtudele ja muudele kaebaja poolt provotseeritud vahejuhtumitele vastava käitumise ohjeldamisel vastasseisu ja füüsilise jõu kasutamisega ilma muude meetmete kohaldamiseta. Võttes arvesse kaebajale mõistetud pikaajalist vangistust ja asjaolu, et tema käitumine põhjustas korduvalt probleeme, oleksid vanglaametnikud minu arvates võinud ja pidanud kaebaja jaoks koostama spetsiaalse kinnipidamisprogrammi ja -režiimi (sh erinevate täiendavate meetmete kasutamine, nt hariduslikud ja meditsiinilised), et vältida vajadust otseselt reageerida vastasseisule iga kord, kui see esines ning seega asetades end lõputusse

vastasseisuringi. Kogu lugupidamise juures, ja olles teadlik, et on riigisiseste ametivõimude ülesanne otsustada, kuidas nad täidavad oma konventsioonijärgseid kohustusi, ei tundu, et käesoleval juhul kasutatud lähenemise tulemus oleks olnud kõige sobivam lahendus siinkohal käsitletud pikaajastele probleemidele.